Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка
ННІ педагогіки і психології
Кафедра психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор
ННІ Інституту педагогіки і психології
_____С.М. Кондратюк
«28» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

ОК 25 КУРСОВА РОБОТА З ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

галузь знань **01 Освіта/Педагогіка**

спеціальність **014 Середня освіта (Українська мова і література)**

освітньо-професійна програма
Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією
ННІ інституту педагогіки і психології
«28» серпня 2025 р.
Голова: _____Юлія БОНДАРЕНКО
д. пед. наук, професор

Суми 2025

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Навчально-науковий Інститут педагогіки і психології

Кафедра психології

КУРСОВА РОБОТА З ПСИХОЛОГІЇ
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

для студентів всіх форм навчання

Суми 2019

Укладачі:
Тарасова Тетяна Борисівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Навчально-наукового Інституту педагогіки і психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренко.
Пухно Світлана Валеріївна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Навчально-наукового Інституту педагогіки і психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Рецензенти:
Довгополова Ганна Геннадіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи Навчально-наукового Інституту педагогіки і психології Сумського державного педагогічного університету імені А С. Макаренко
Улунова Ганна Євгеніївна– кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій Сумського державного університету.

ЗМІСТ

Вступ..... 4

Розділ І. Загальні положення про організацію виконання курсової роботи з психології…… 6

1.1. Курсова робота як різновид самостійної роботи з психології…..... 6

1.1.1. Загальні положення…… 6

1.1.2. Вимоги до курсової роботи…….. 7

1.1.3. Вибір теми курсової роботи……. 8

1.1.4. Робота з джерелами інформації…… 10

1.1.5. Структура курсової роботи…… 15

1.1.6. Написання основної частини курсової робот…….. 24

1.1.6.1. Теоретична частина…….…… 24

1.1.6.2. Експериментально-практична частина…...……... 30

1.1.7. Розробка і проведення конкретних методик дослідження…..... 37

1.1.8. Критерії оцінювання курсової роботи……. 39

1.1.9. Захист курсової роботи……. 41

Розділ ІІ. Вимоги до курсової роботи з психології……...…… 44

2.1. Основні вимоги до оформлення курсової роботи з психології….... 44

2.1.1. Загальні вимоги…..……. 44

2.1.2. Нумерація……..…….. 45

2.1.3. Ілюстрації……..…….. 47

2.1.4. Таблиці……..……... 48

2.1.5. Правила подання формул……..……. 51

2.1.6. Загальні правила цитування та посилання на використані джерела 52

2.1.7. Оформлення списку використаних джерел…..…… 54

2.1.8. Додатки…… 55

Розділ ІІІ. Апробація результатів дослідження …….. 56

3.1. Підготовка до публікації тез за результатами дослідження …… 56

3.2. Наукова стаття ……. 58

3.3. Виступ на науковій конференції .……. 59

Додатки….……... 60

ВСТУП

Під час виконання курсової роботи з психології, студент повинен продемонструвати достатній рівень обізнаності з курсу психологічних дисциплін, а також актуальних проблем сучасної наукової психологічної думки. Студент повинен не лише засвоїти засоби відбору, групування та узагальнення інформації, але, перш за все, навчитися знаходити невирішені проблеми теми, що вивчається, спірні питання та підходи до окремих проблем, визначати ступінь достовірності інформації, що міститься в науковій літературі, її доказовість.

Виконання студентами курсових робіт є таким видом діяльності, які органічно поєднують навчальну та науково-дослідну роботу та передбачають самостійну діяльність студента над темою дослідження. Метою виконання курсової роботи з психології є поглиблення наукової психологічної компетентності студентів у певній сфері професійної діяльності через набуття практичних навичок організації та виконання наукової роботи. Як форма самостійної навчальної діяльності студентів, виконання курсової роботи з психології спрямовано на:

1. Поглиблення психологічних знань за окремими темами.
2. Розвиток активного, творчого, критичного мислення.
3. Формування вмінь та навичок психологічного дослідження.
4. Набування навичок застосування отриманих знань для вирішення конкретних задач.
5. Розвиток інтересу до психологічних проблем професійної діяльності.

Курсові роботи із психології виконуються студентами непсихологічних та психологічних спеціальностей. Для студентів непсихологічних спеціальностей це може бути окрема курсова робота, покликана поглибити психологічну компетентність у певній сфері професійної освіти. Студентами-психологами курсові роботи виконуються на декількох курсах і повинні забезпечити формування науково-дослідних умінь, а також умінь в області

практичної психології під час вирішення конкретної психологічної проблеми. При виконанні курсової роботи на кожному наступному курсі студент має право вибору нової теми і нового наукового керівника. Однак, доцільне продовження вивчення раніше обраної теми, щоб забезпечити наступність навчальної та наукової дослідницької роботи протягом усіх років навчання. Студенти не завжди мають достатні навички у проведенні самостійних навчальних та наукових досліджень, тому ми сподіваємося, що дані рекомендації зможуть надати їм необхідну допомогу.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ

1.1. Курсова робота як вид самостійної роботи з психології

1.1.1. Загальні положення.

Курсова робота – це одна з форм самостійної навчально-дослідної роботи. Курсова робота– це самостійне навчально-наукове дослідження, що виконується відповідно до обраної студентом і затвердженої кафедрою теми з певного курсу або окремих його розділів.Курсова роботаможе виконуватися як окрема самостійна робота, а може бути складовою подальшого дипломного дослідження. У такому разі, її тема може бути тісно пов'язана з визначеною проблематикою дипломної роботи.

Курсова робота виконується з навчальних дисциплін циклу професійної підготовки і має навчально-дослідницький характер. В залежності від специфіки навчальної дисципліни та завдань підготовки фахівця, курсова робота може бути дослідженням як суто теоретичних питань, так і мати експериментальну складову.

Курсова робота може бути частиною певної навчальної дисципліни, на який відводиться один кредит, або може виконуватися як окремий вид самостійної навчальної діяльності після вивчення певної навчальної дисципліни або групи дисциплін, на який відводиться не менш як 3 кредити.

Обрана тема курсової роботи узгоджується з керівником.

Мета курсової роботи полягає у вивченні проблеми, сутність якої відображена в назві дослідження.

Основними завданнями курсової роботи є:

1. Закріплення, систематизація і поглиблення набутих знань.
2. Розвиток умінь знаходити невирішені проблеми обраної теми дослідження.
3. Засвоєння реферативних форм наукової діяльності.
4. Розвиток навичок практичного застосування теоретичних знань.

5. Формування способів відбору, групування та узагальнення інформації.
6. Формування умінь самостійно проводити наукове дослідження, аналізувати і узагальнювати отримані теоретичні та практичні результати.
7. Ознайомлення з методами та методикою проведення наукового дослідження.
8. Формування навичок виконання емпіричної науково-дослідницької діяльності.
9. Набуття досвіду проведення наукового дослідження та обробки його результатів.

Текст курсової роботи викладається державною мовою або мовою, що вивчається відповідно до спеціальності, індивідуально кожним студентом і повинен містити титульний аркуш, зміст, вступ, основну частину, загальні висновки, список використаних джерел, додатки (за необхідності).

У курсовій роботі необхідно стисло, логічно, точно, послідовно і аргументовано викладати зміст і отримані результати досліджень, обов’язково посилатися на праці авторів і джерела, з яких запозичено матеріали або окремі результати. За достовірність відомостей, фактичного матеріалу, висновків безпосередню відповідальність несе студент-автор курсової роботи. Текст курсової роботи обов'язково проходить перевірку на аутотентичність затвердженими в університеті методами.

Після захисту курсові роботи передаються на кафедру, де зберігаються 3 роки. Студенти мають право отримати курсові роботи для ознайомлення з дозволу завідувача кафедри.

1.1.2. Вимоги до курсової роботи.

Студент, який виконує курсову роботу, повинен дотримуватися наступних вимог:

1. Обґрунтованість актуальності теми, відповідність її сучасному стану розвитку психологічної та педагогічної науки, перспективам розвитку та практичним завданням діяльності вчителя та практичного психолога.
2. Обґрунтованість методологічної бази дослідження.

3. Ґрунтовний аналіз спеціальної літератури, монографічних і періодичних видань з теми наукової роботи.
4. Вивчення та характеристика досліджуваної проблеми в історичному розвитку та на сучасному етапі розвитку психологічної та педагогічної науки.
5. Проведення емпіричного дослідження, статистичний та якісний аналіз отриманих результаті.
6. Узагальнення результатів, їх обґрунтування.
7. Оформлення згідно з вимогами до курсових робіт.
8. Автор курсової роботи несе відповідальність за вірогідність і об’єктивність використовуваного в роботі фактичного матеріалу.

1.1.3. Вибір теми курсової роботи.

Вибір теми – досить важливий етап підготовки курсової роботи. При цьому необхідно враховувати:

- відповідність теми пріоритетним напрямкам сучасної наукової думки;
- наявність можливостей використання у ході дослідження певного матеріалу;
- відповідність теми науковим інтересам студента.

У багатьох студентів складається враження, що проблема вибору теминайпростіша – потрібно підійти до викладача – майбутнього наукового керівника курсової роботи, розглянути перелік тем та обрати ту, яка сподобалась та ще не «зайнята» іншим студентом. Це не зовсім так, оскільки для кожного студента в психології є своє коло найбільш цікавих питань. Так, одних студентів більш за все хвилюють проблеми мислення та розумового розвитку, інші – захоплені питаннями кризових проявів у підлітковому віці, комусь цікаво розібратися у психології міжособистих стосунків школярів і т. д. і т. п. Вибір теми кваліфікаційної роботи з психології – справа творчо-пошукова, має свою специфіку стосовно курсових і дипломних робіт та проходить у два етапи.

На першому етапі вибору теми курсової роботи – необхідно усвідомити, які питання психології є найцікавішими, та, відповідно до цього, з'ясувати, якою буде курсова робота: реферативною чи експериментальною. Як правило, експериментальні курсові роботи мають найбільше практичне значення для майбутнього педагога. Проте, іноді курсова робота з психології може бути реферативною, якщо вона стосується філософських основ психології, її теоретичних аспектів, історії розвитку психологічних знань, порівняльного аналізу основних напрямків сучасної психології. Відповідно до прийнятого рішення студент обирає орієнтовну тему курсової роботи. Для полегшення вибору кафедра психології пропонує перелік орієнтовних тем курсових робіт з психології (Додаток А).

Другий етап визначення теми курсової роботи потребує певного ознайомлення з літературними джерелами. На підставі чого, відповідно до інтересів студента та конкретного контингенту респондентів, з якими студент буде проводити дослідження, тема курсової роботи з психології набуває остаточного формулювання в сфері вікової, педагогічної або соціальної психології.

Наприклад: на основі орієнтовної **теми № 9** ***«Інтереси особистості, їх види та формування»*** можуть виникнути такі конкретні теми курсових робіт:

1. Особливості навчальних та пізнавальних інтересів молодших школярів.
2. Формування професійних інтересів учнів середньої школи.
3. Вплив спільних інтересів на міжособистісні стосунки підлітків та старшокласників.
4. Умови поглиблення та розширення читацьких інтересів школярів.
5. Особливості інтересу до природи дітей дошкільного віку.

Можуть бути і інші теми, пов'язані з поняттям «інтерес» як психологічним явищем.

І останнє у цьому питанні: а що робити, якщо не вдалося знайти у списку тем курсових робіт, які запропоновані кафедрою, саме того, що так цікавить? Таке можливо, бо важко передбачити усі подробиці студентських

інтересів. Потрібно описати зміст власних науково-дослідницьких інтересів викладачу – керівнику наукової роботи та разом з ним сформулювати тему.

1.1.4. Робота з джерелами інформації.

Робота з літературними джерелами починається ще до остаточного формулювання теми курсової роботи з психології та вимагає відповідних джерел інформації з досліджуваної теми. Основні джерела інформації це: підручники, методичні посібники, монографії, статті в наукових і науково-методичних журналах, збірниках наукових і науково-методичних робіт, матеріали конференцій, веб-сторінки в Інтернеті. При їхньому використанні необхідно вірне оформлення посилань на них, про що мова йтиме нижче. Можуть використовуватися також і неопубліковані матеріали. У випадку рукописів це вказується в дужках після назви джерела. Якщо використовується усне висловлення фахівця, це також згадується в тексті роботи. Для зручності роботи та систематизації матеріалу одразу ж треба складати бібліографічний список, який практично до кінця написаннякурсової роботи буде доповнюватися та уточнюватися. Дуже великий список літератури обов’язково зменшиться: по-перше, за рахунок того, що не всі знайдені літературні джерела стануть у нагоді, а по-друге, за рахунок того, що не весь перелік літератури знаходиться в бібліотеці.

Перше до чого доцільно звернутися при складанні бібліографічного списку – це цілеспрямована робота з систематичним каталогом різних бібліотек. При вивченні публікацій по темі необхідно користуватися науковими бібліотеками. Масові бібліотеки призначені для підвищення загальноосвітнього рівня читачів і по складу своїх фондів, як правило, недостатні для навчальної та наукової роботи. Наукові бібліотеки, на відміну від масових, покликані задовольняти запити читачів, пов'язані з їхньою творчою, науковою діяльністю. Для підготовки курсової роботи можуть використовуватися, насамперед, університетська бібліотека, центральна регіональна (обласна, державна) бібліотека, а також деякі спеціалізовані бібліотеки, які існують у великих

містах. Перелік провідних наукових бібліотек України з їх електронними адресами представлено у Додатку Б.

Пошук літератури за проблемою, що цікавить, звичайно починають із довідково-бібліографічного відділу і систематичного каталогу бібліотеки. Кожна бібліотека має власний довідково-бібліографічний апарат. Її каталоги й картотеки містять оригінальну інформацію. При подібних фондах вітчизняних видань каталоги наукових бібліотек можуть відрізнятися за структурою і змісту. Тому, пошук інформації в різних бібліотеках може дати різні результати. Для полегшення пошуку, особливо первинного, доречно звернутися до бібліографа за допомогою. В каталозі потрібно знайти розділ «Психологія» та відповідні до орієнтовної теми курсової роботи підрозділи. Наприклад, до ***орієнтовної теми № 20 «Спілкування дітей з однолітками»*** необхідно опрацювати підрозділи «Соціальна психологія», «Вікова психологія», «Психологія спілкування» (у різних бібліотеках назви підрозділів можуть бути неоднаковими).

Друга можливість одержання літературних джерел до курсової роботи з психології – це опрацювання психолого-педагогічних журналів де містяться різноманітні статті з найсучаснішими відомостями. Бажано звернутися до таких журналів: «Педагогіка та психологія», «Практична психологія та соціальна робота», «Обдарована дитина», тощо. Свій пошук доцільно починати з фінального номеру за рік (№ 12 або № 6), де знаходиться тематичний перелік за весь рік. Журнали за поточний рік прийдеться переглянути за змістом кожного номеру.

Третій спосіб поповнення бібліографічного списку до курсової роботи з психології – це посилання на джерела у відповідних темах підручників, практикумів та навчальних посібників з загальної, вікової, педагогічної та соціальної психології.

Знайомство з книгами та статтями в журналах доцільно починати з останніх років видання, щоб у першу чергу познайомитися із сучасним станом проблеми та вивчити останні бібліографічні огляди по темі. У них також можна знайти посилання на інших авторів, на інші книги і статті по

темі, видані раніше. Це дозволить розширити сферу бібліографічного пошуку. Кількість посилань на певних авторів у різних джерелах дозволить з'ясувати найбільш авторитетних фахівців в області курсового дослідження. Більш ранні роботи стануть зрозуміліше, якщо ви будете знати про сучасний стан вивчення проблеми. Тому, перегляд журналів краще починати з останніх років видання і поступово переходити до попередніх років.

Поряд з картковими каталогами все більше поширення в бібліотеках одержують електронні каталоги, що суттєво полегшують пошук інформації з теми. Однак, слід пам'ятати, що ніяка інтелектуальна пошукова система не замінить ерудиції й творчого відношення студента до пошуку джерел інформації з теми дослідження.

Ще один, на перший погляд, дуже привабливий шлях отримання даних сучасної літератури – використання готових аналізів літературних джерел та рефератів, які надає використання *Internet*. Не потрібно поспішати з використанням таких готових робіт, бо думки та висновки в них належать іншому автору. Необхідно зробити спочатку свій, власний аналіз літературних джерел а тоді можливо доповнити його відомостями з Інтернету. Питання про пошук інформації дуже важливе, але воно стосується умінь користування мережею *Internet,* і тут розглядатися не буде. Ми лише нагадаємо про звертання до допомоги відомих пошукових систем, наприклад, –*Google.*Треба зауважити, що і в бібліотеках, і в мережі *Internet*можуть бути представлені джерела декількох різних за стилем та змістом типів. Перший тип публікацій – це наукові книги і статті, призначені для професійних психологів. Вони пишуться, як правило, строго науковою мовою і у їхнє завдання входить повідомлення нових даних по певній проблемі. Студенти можуть зазнавати труднощів при читанні таких книг через недостатнє знання сутності описуваної проблеми та використовуваної термінології.

Другий тип публікацій – це підручники і навчальні посібники, призначені для студентів вищих і середніх навчальних закладів. Вони пишуться також науковою мовою, хоча ступінь складності і доступності викладу, кількість використовуваної наукової термінології повинно відповідати підготовленості та

спеціалізації студентів, для яких цей навчальний посібник призначений. Основне завдання, на яке орієнтуються автори такого роду книг, – систематизований виклад певної галузі психологічного знання. Тому вивчення літератури корисно починати з підручників і навчальних посібників.

Третій тип публікацій – довідники і словники, де в певній системі пояснюються терміни та поняття, а також деякі розділи психологічного знання. Звертання до них також доцільно на першому етапі роботи, оскільки в них можна знайти типові визначення понять, класифікації явищ, опис основних психологічних закономірностей.

Четвертий тип публікацій – це науково-популярні книги і статті, які призначені для широкого кола читачів. Вони містять доступний і ясний виклад певної психологічної проблеми, написані науково-популярною мовою і не потребують знання читачем професійної психологічної термінології. Наукові терміни або доступно роз'ясняються, або заміняються більш простими мовними зворотами. Завдання автора такої книги – популяризація психологічних знань, підвищення психологічної культури читача.

В процесі роботи з різноманітними джерелами інформації за обраною темою курсового дослідження, має сенс ознайомлення і з публікаціями за подібною темою з суміжних галузей знання – педагогіки, соціології, філософії і т. д., оскільки в них теж можна знайти корисну інформацію.

І ще одне дуже важливе зауваження, що стосується опрацювання літературних джерел. В курсовій роботі з психології обов’язково необхідно представити погляди та точки зору різних дослідників, що займалися даною проблемою. Але це повинно бути не переписування фрагментів тих чи інших робіт (тим більш з відсутністю авторства – це трактується як відвертий плагіат!). Аналіз літературних джерел з виділенням основних ідей та думок з обов’язковим посиланням на авторів. Наприклад: «Питання підвищення розвиваючого ефекту навчання у вітчизняній психології детально розроблялося Л. В. Занковим, В. В. Давидовим, А. В. Брушлінським, В. В. Репкіним та іншими», або: «… як вважає А. Б. Добрович, можуть бути виділені такі рівні спілкування: примітивний, конвенційний, маніпулятивний, діловий, духовний».

Якщо виникає необхідність дати у курсовій роботі цитату, то потрібно обов'язково давати її дослівно, у лапках з точним посиланням на автора, конкретну роботу та сторінку, звідки узята цитата. Наприклад: «Велике значення розпізнавання образів підкреслював Р. Клацки: «Процесс распознавания образов имеет фундаментальное значение для нашего поведения, поскольку он составляет часть взаимодействия между реальным миром и сознанием субъекта» [19, с. 55]. Перше число у квадратних дужках означає номер джерела із списку використаної літератури, друге – номер сторінки, яка містить цитату. Докладно правила посилань на джерела інформації та цитування будуть розглянуті нижче.

Робота з різноманітними джерелами інформації забезпечує визначення основних теоретичних позицій науково-методичного апарату курсової роботи з психології. Але, не тільки! Робота з різноманітними джерелами інформації необхідна і для вибору методів та конкретних методик для проведення експериментального дослідження.

1.1.5. Структура курсової роботи.

Курсова робота має наступні складові**:** титульний аркуш, зміст, вступ, основну частину, висновки і бібліографію, а також, за необхідності, додатки, які містять експериментальний матеріал.

На титульному аркуші мають бути зазначені:

1) назва міністерства, якому підпорядковано вищий навчальний заклад;
2) повна назва університету;
3) назва кафедри, на якій виконано роботу;
4) тема роботи;
5) прізвище, ім'я, по-батькові виконавця;
6) прізвище, ініціали, науковий ступінь і посада наукового керівника;
7) назва міста і рік виконання роботи (Додаток В).

У змісті перелічують заголовки всіх структурних частин курсової роботи у тій послідовності, в якій вони подаються у тексті, і вказують сторінки, на яких вони починаються.

Вступ до роботи є дуже важливою її частиною тому що, розкриває наукові та організаційні засади роботи, які часто називають «Методологічний апарат роботи». До методологічного апарату будь-якої роботи, і курсової роботи з психології, зокрема, відносять: актуальність теми роботи, її об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження, теоретичне та практичне значення дослідження.

Вступрозкриває сутність і стан наукової проблеми, її значущість, обґрунтування необхідності проведення дослідження. Шляхом критичного аналізу та порівняння з існуючим розв'язанням проблеми (наукового завдання) обґрунтовують **актуальність та доцільність проблеми** курсової роботи.

Актуальність дослідження проблеми роботи з психології характеризується із наукової та практичної точок зору. Наукова актуальність – необхідністю розв'язку конкретної наукової проблеми у зв'язку з відсутністю певних знань, методики дослідження у відповідній області психології.

Практична актуальність визначається необхідністю пошуку нових знань для розв'язання практичної проблеми або важливістю розробки методики, що має практичну спрямованість. Висвітлення актуальностіне повинно бути багатослівним. Досить кількома реченнями висловити сутність проблеми, з чого й випливає актуальність теми. Вибір проблеми великою мірою визначає як стратегію дослідження взагалі, так і напрямок наукового пошуку зокрема. Сформулювати наукову проблему – це показати вміння відокремити головне від другорядного; виявити те, що вже відоме і що досі невідомо науці з предмета дослідження; визначити суперечності як у предметному змісті, так і в його практичній реалізації.

Розкриття актуальності курсової роботи з психології полягає у стислому аналізі (без посилань на джерела) наступних найзагальніших положень стосовно даної роботи:

1) яке значення для теорії психології має проблема даного дослідження;
2) яку практичну значущість може мати вирішення даної проблеми;
3) якими дослідниками вже вивчалися питання близькі до проблеми кваліфікаційної роботи з психології;

4) які теоретичні положення та практичні рекомендації вже сформульовано;
5) що в даній проблемі ще не досліджено у теоретичному плані та не розроблено в плані прикладному, практичному.

Особливе значення тут має останній пункт, тому що він розкриває ту проблему, яку автор роботи і намагатиметься вивчити в результаті своїх теоретичних та експериментальних досліджень.

Актуальність роботи безпосередньо визначає наступні компоненти методологічного апарату дослідження: його об’єкт, предмет, мету, завдання, методи та методики дослідження, теоретичну новизну, практичну значущість.

Без перебільшення можна стверджувати: чим раніше та змістовніше студент визначить вся ці компоненті, тим ясніше він зрозуміє ЩО та ЯК він повинен робити, щоб успішно виконати та захистити курсову роботу з психології. Водночас, необхідно зауважити, що в процесі практичного виконання, ці компоненти методологічного апарату дослідження, набувають уточнення та конкретизації. До цього також треба бути готовими.

Від доведення актуальності обраної теми логічно перейти до **формулювання об'єкту, предмету та мети дослідження.**

Об’єктомдослідження є частина об’єктивної реальності або знань про неї, що створює проблемну ситуацію, на яку спрямована увага дослідника. Наприклад: «Розвиток самооцінки у підлітковому віці», або «Особливості мислення молодших школярів». Об’єкт дослідження – це та площина, що досліджується.

Предмет дослідження – певна частина, окремі сторони, властивості або відношення об’єкта. Наприклад (відповідно до вищеназваних об’єктів): «Вплив на рівень самооцінки підлітків їх соціально-психологічних статусів у групі однолітків», або «Співвідношення конкретних та абстрактних елементів мислення молодших школярів на уроках природознавства». Об’єкт та предмет співвідносяться як загальне і часткове.

1. Об'єкт дослідження – навчальна діяльність школяра, процес психічного розвитку у конкретному віковому періоді, то предметом дослідження можуть стати певні психологічні фактори, механізми, закономірності.
2. Об'єкт дослідження – психічні процеси, то предметом можуть стати структура, взаємозв'язки, механізми.
3. Об'єкт дослідження – психічні стани, то предметом будуть особливості їх прояву, причини та механізми виникнення, наслідки.
4. Об'єктом дослідження виявляються психічні властивості, то предметом можуть стати індивідуальні особливості, прояви, фактори та механізми розвитку, зв'язок з іншими властивостями.

Таким чином, поняття об'єкту і предмету психологічного дослідження характеризуються тільки у взаємному зв'язку, тому що вони співвідносяться як загальне і часткове.

Для з’ясування напрямку наукових пошуків дуже часто (**але не обов’язково!**) формулюють гіпотезу дослідження.

Гіпотеза дослідження являє собою вироблене на основі аналізу наукових джерел, власних спостережень та умовисновків припущення про можливі результати досліджень. Наприклад: «Ми вважаємо, що у сучасних умовах у структурі юнацької субкультури значне місце посідають демократичні цінності». Важливе зауваження! Якщо внаслідок проведених досліджень гіпотеза не підтвердиться повністю, не потрібно фальсифікувати результати, оскільки негативний результат – це теж результат. Отримані дослідницькі результати можуть нести іншу важливу інформацію. Наприклад, щодо вищеназваної гіпотези, може виявитися які саме цінності посідають провідне місце у юнацькій субкультурі.

Інколи при плануванні дослідження формулюється загальна гіпотеза як тимчасове припущення, необхідне для систематизації фактичного матеріалу, після аналізу якого гіпотеза уточнюється. Крім цього формулюються часткові гіпотези, які підлягають емпіричній перевірці і представляють

собою можливі очікувані результати. Гіпотеза повинна бути такою, що перевіряється (доводиться або спростовується) за допомогою певних методів наукової психології. Для цього поняття, які вона використовує, та відповідні судження вірогідного характеру повинні бути досить чіткими та конкретними. Необхідно визначити експериментальні і математико-статистичні критерії, при яких дослідник може однозначно стверджувати: підтвердилася гіпотеза чи ні. Доказ гіпотез ґрунтується на фактах, аргументах і процедурі логічних висновків

Актуальність, об’єкт, предмет та гіпотеза дослідження безпосередньо обумовлюють **мету дослідження**.

Пошук шляхів вирішення проблеми є **метою** курсової роботи. Мета дає уявлення про орієнтовні результати, які мають бути викладені й обґрунтовані в роботі і конкретизується в її основних завданнях. Мета дослідження указує на те які результати бажано отримати в результаті проведеної роботи. Наприклад: «Визначити зв’язок локусу контролю вчителя з його ставленням до учнів», або «Описати основні властивості уваги невстигаючих учнів».

Мета роботи характеризує її очікуваний результат. Які ж результати наукової і практичної роботи можуть очікуватися в психології? От деякі з них, досить типові:

1. Вивчення психічного явища.
2. Опис психологічного феномена.
3. Вивчення структури психічного явища (або факторів, що впливають на нього).
4. Виявлення психологічних відмінностей у досліджуваних, які відносяться до різних груп.
5. Виявлення взаємозв'язку психічних явищ у випробуваних.
6. Вивчення динаміки вікового розвитку певних психічних процесів, властивостей, станів.
7. Вивчення змін психічного явища в певних умовах, наприклад, у результаті корекційної роботи.

8. Узагальнення, класифікація, типологізація певних даних.
9. Розробка і апробація (або адаптація) методики наукового дослідження.
10. Розробка або адаптація до нових умов психодіагностичної процедури.
11. Розробка або адаптація до нових умов методики консультування, корекційної або розвиваючої психологічної роботи.

Мета роботи звичайно формулюється як: «Вивчити...», «Виявити...», «Розглянути...», «Визначити...», «Дати характеристику...», «Довести...». У кожному разі робота повинна містити певну новизну (пошук нових знань, нових методів досліджень або психологічної практики або застосування існуючих знань, методів дослідження до нових умов) і творчий підхід до розв'язку проблеми. Наприклад: «Визначити зв’язок локусу контролю вчителя з його ставленням до учнів», або «Описати основні властивості уваги невстигаючих учнів».

Загальна мета має реалізацію через **конкретні завдання**, зміст і характер яких залежить від специфіки роботи.

Завдання дослідження – це конкретні дії які необхідно виконати під час дослідження. Завдання роботи конкретизують мету дослідження та підрозділяють її досягнення на певні етапи. Послідовно вирішуючи поставлені завдання, дослідник просувається до досягнення мети. Звичайно в кваліфікаційний роботі з психології рекомендується формулювати не більш 5 завдань. Приклад завдань, щодо останньої мети, наведеної вище:

1. Проаналізувати наукову літературу з питань властивостей уваги.
2. Проаналізувати наукову літературу з питань неуспішності учнів.
3. На основі опитування вчителів виявити основні типи невстигаючих учнів.
4. Провести експериментальне дослідження основних властивостей уваги у школярів з різним типом неуспішності.
5. Сформулювати основні рекомендації по корекції вад уваги невстигаючих учнів.

Планування дослідження потребує добору методів і методик його проведення, обробки отриманих емпіричних даних, прогнозування вибірки

учасників дослідження, визначення місця та умов його проведення.

Методи та організація дослідження. Необхідно стисло описати методи та методики, які були використані під час виконання роботи. Якщо використовувались стандартні методики, то достатньо посилання на них. Якщо ж були використані власні методики (анкети, бесіди), потрібно дати їх повний опис у додатках.

В курсовій роботі подається перелік використаних методів дослідження щодо поставленої в роботі мети. Методи вказуються в роботі послідовно, перераховувати їх потрібно коротко та змістовно та виділяти, що саме досліджувалось тим чи іншим методом.

Проведення наукового дослідження передбачає використання наступних методів**:** теоретичний аналіз, систематизація та узагальнення наукової літератури з проблематики дослідження, спостереження, вивчення досвіду роботи, бесіди, анкетування, інтерв'ю, діагностичні методи, математичні методи обробки емпіричних даних, тощо.

Наукова новизна та практичне значення. Будь-яке наукове дослідження повинно містити певну новизну у вирішенні проблеми, що вивчається. Новизна дослідження може проявлятися:

1) у вивченні факторів, що раніше не вивчалися і які призводять до виникнення психічного явища;
2) у виявленні зв’язків між психічними явищами або поняттями, що раніше не вивчалися;
3) у вивченні зв’язків між психічними явищами на нових об’єктах;
4) в перевірці ефективності певної апробованої методики в нових умовах.

Практична значимість дослідження полягає в можливості застосування отриманих результатів під час безпосередньої практичної діяльності педагога або практичного психолога, і, загалом, отримані результати можуть бути використані під час вирішення практичних завдань певної сфери діяльності. Таким чином, практичне значенняроботи полягає у можливостях наукового використання

результатів дослідження або у рекомендаціях щодо їх використання.

В курсовій роботі потрібно продемонструвати новітню, здобуту під час дослідження інформацію і можливості її використання в педагогічній або іншій практиці. Наприклад: «Внаслідок проведеної роботи, ми отримали нові дані про мотиваційну основу міжособистих виборів сучасних підлітків, які навчаються у міських та сільських школах. Деякі з цих даних можуть бути використані під час виховної роботи по формуванню згуртованості учнівських класів».

Апробація роботи. Якщо результати дослідження були використані під час педагогічної практики, чи доповідалися на студентських наукових конференціях та семінарських заняттях, все це відображається під цим заголовком.

Зміст розділу «Вступ» може трохи відрізнятися залежно від того, чи є робота реферативною або містить опис емпіричного дослідження. Рекомендований загальний обсяг «Вступу» – не більш 3-5 сторінок. Кожний з перерахованих пунктів описується, починаючи з нового абзацу, але не нумерується і не оформляється у вигляді заголовка. Однак корисно ключові слова («актуальність роботи», «предмет дослідження», «об'єкт дослідження», «мета роботи», «завдання роботи», «методи дослідження» і т. п.) виділяти підкресленням, або жирним шрифтом, або курсивом, але не брати в лапки (Додаток Г).

Зміст «Вступу» безпосередньо пов’язаний з «Висновками».

Основну частину поділяють на теоретичну і практичну. У теоретичній частині подається самостійно виконати критичний аналіз опрацьованої студентом наукової літератури та виділяються теоретичні положення, які були вихідними при виконанні практичної частини. У цій частині також обґрунтовується необхідність здійснення експериментального дослідження.

Під час огляду літератури студент повинен продемонструвати ґрунтовне знайомство з працями з вказаної теми, вміння аналізувати та систематизувати джерела, критично їх оцінювати, давати порівняльну характеристику різних підходів до рішення поставленої проблеми різними

авторами, вміння виділяти суттєве. Важливо розкрити сутність питань, що розглядаються, виділити головні ідеї у відповідності з поставленими завданнями та власною логікою розуміння проблеми.

Теоретична частина роботи повинна містити основні поняття проблеми, що досліджується, та мають відношення до емпіричного дослідження. В роботі повинні бути представлені всі поняття, які мають відношення до висунутої проблеми та всі змінні, що використовуються при формулюванні гіпотези та мети дослідження; характеристики психологічних та соціальних характеристик категорій людей, що вивчаються. В роботі не досить формального визначення поняття, визначеного одним реченням. Для цього необхідно декілька абзаців. Визначення понять повинно бути конкретним, включати основні дослідницькі факти, раніше виявлені спеціалістами під час їх вивчення.

Практична частина містить опис виконання дослідницького завдання та аналіз його результатів. Під час опису результатів емпіричної роботи доцільно спочатку дати їх загальну оцінку, а далі перейти до більш детального опису отриманих даних. Краще перераховувати отримані дані впорядковано. Результати емпіричного дослідження повинні передусім бути представлені в числових значеннях дисциплін, що вимірювалися. В тексті роботи не потрібно наводити формули для підрахування типових статистичних критеріїв та описувати процедуру їх підрахування. Досить вказати використовані критерії та зазначити джерело, з якого вони запозичені. Якщо вибірка дослідження невелика, то надається детальний опис індивідуальних показників учасників (потрібно дотримуватися етичного принципу конфіденційності під час представлення результатів).

Викладання результатів емпіричного дослідження доцільно представляти наступним чином:

« – Розглянемо результати, які отримані зам допомогою методики ...

Вони представлені в таблиці 3.

Як видно з таблиці 3, досліджувані…характеризуються….

Таким чином, можна зробити висновок, що…».

Потрібно дотримуватися конфіденційності у викладанні отриманих результатів. Типовою формою в дослідженні є використання імені та ініціалів досліджуваного. Наприклад: «…досліджений Андрій К. продемонстрував…»

Написання курсової роботи не є відокремленим етапом. Воно відбувається паралельно з виконанням певних напрямків роботи: оволодіти теоретичними основами роботи – написати відповідний розділ; знайти чи створити необхідну методику – дати її докладний опис і т.д. Більш того, під час роботи над текстом курсової продовжується і робота над темою, наприклад, одержані результати можуть змусити дослідника повернутися до теоретичної частини, або до методичного апарату та внести необхідні уточнення. Врешті, у завершеному вигляді, курсова робота повинна містити у собі такі розділи: вступ, 2-3 розділи (якщо робота реферативна – усі теоретичні, якщо експериментальна то частина розділів теоретична, а частина – практична), висновки, список використаних джерел, додатки Конкретний зміст кожного розділу залежить від теми курсової роботи та визначається разом з науковим керівником.

У висновках стисло викладаються результати вирішення поставлених завдань дослідження. Для цього необхідно по-суті відповісти на наступні питання:

1. Навіщо вчителю, вихователю чи батькам необхідно знати ті особливості психіки дітей, які були виявлені у курсовій роботі.
2. У якій сфері навчання та виховання та яким чином слід використовувати добуті відомості.

У висновкахдається короткий виклад результатів дослідження, а також можуть надаватися рекомендації з практичного використання результатів дослідження. Кожен з таких висновків – це чітка відповідь на поставлене в дослідженні завдання.

У висновках зазначаються основні наукові та практичні результати проведеного дослідження, пропозиції і рекомендації з їх коротким

обґрунтуванням, визначаються можливості практичного використання результатів дослідження, а також зазначаються проблеми, що залишилися невирішеними і потребують подальшого дослідження.

Загальні висновки вміщують безпосередньо після викладення змісту роботи.

Рекомендований загальний обсяг висновківне більше 2 сторінок. Бажано, щоб у розділі «ВИСНОВКИ» було не більше ніж 5-7 загальних висновків, які дозволили б оцінити важливі досягнення роботи, яку здійснено студентом. Особливе значення мають висновки з емпіричної частини роботи.

Бібліографія містить список опрацьованих студентом вітчизняних та зарубіжних джерел з теми дослідження, на які зроблено посилання в тексті роботи. Перелік джерел бібліографії, на які є посилання в основній частині курсової роботи, наводять наприкінці роботи. У відповідних місцях тексту мають бути посилання.

Курсова робота може містити **додатки** з матеріалами проведення анкетування, тестами та результатами їх виконання тощо. У додаткахвміщують матеріал, який є необхідним для розкриття повноти роботи (розрахунки, форми документів, таблиці, допоміжні цифрові дані, схеми, діаграми та інший ілюстративний матеріал).

Обсяг курсової роботи становить приблизно 20–25 сторінок друкованого тексту.

1.1.6. Написання основної частини курсової роботи

1.1.6.1. Теоретична частина.

Увесь зміст основної частини курсової роботи з психологіїскладається звичайно із двох частин, що різняться по характеру наукової роботи, описуваної в них: теоретичної та експериментально-практичної. У теоретичній частині подається самостійно виконаний критичний аналіз опрацьованих студентом наукових джерел та виділяються теоретичні положення, які були вихідними при виконанні практичної частини. У цій частині також обґрунтовується

необхідність здійснення експериментального дослідження. Експериментально-практична частина містить опис виконання дослідницького завдання, аналіз його результатів та формулювання практичних рекомендацій, які базуються на отриманих даних експерименту. Проте, назви типу «Основна частина», «Літературний огляд», «Результати експерименту», «Практична частина» і т. п. звичайно не рекомендуються. Найбільш великі частини кваліфікаційної роботи з психології можуть бути названі «розділами», які повинні мати змістовні назви. Наприклад, «Розділ 1. Проблема стресу в психології». Або: «Розділ 2. Психолого-педагогічні умови формування навчальної мотивації підлітків у суспільному ліцеї «Сузір'я». У розділах виділяються підрозділи: 1.1, 1.2, 1.3... і т. п.

При написанні роботи її необхідно раціонально структурувати. Основна частина звичайно складається із двох або трьох розділів: один присвячений аналізу літератури по проблемі, а інша (інші) – опису емпіричного дослідження та психолого-педагогічних рекомендацій. Огляд заголовків розділів і підрозділів уже повинен характеризувати певну логіку, використану в роботі.

Типова помилка студента – спроба написати роботу, розклавши на столі перед собою кілька книг і переписуючи з них уривки тексту. Курсова робота, виконана шляхом компіляції та списування окремих фрагментів першоджерел, оцінюється як недостатньо самостійна та творча. У ній студент не проявляє тих умінь, які необхідні для наукової реферативної роботи – аналізу, систематизації та узагальнення зібраних матеріалів. На ці критерії орієнтуються викладач і атестаційна комісія при оцінці роботи. Краще, якщо текст роботи буде написаний студентом самостійно на основі зібраних, систематизованих, проаналізованих матеріалів.

Курсова робота з психології повинна бути написана грамотно, відповідати нормам літературної та професійної мови і витримана в науковому стилі. На це важливо звернути особливу увагу при використанні матеріалу підручників, науково-популярних книг і статей, які звичайно пишуться в іншому жанрі. Для того щоб освоїти стилістику наукової мови, студентові необхідно при читанні наукових праць звертати увагу на мову,

якою вони пишуться.

У науковому тексті на відміну від літературного звичайно переважають стійкі структури і обороти, використовується багато штампів, роль яких надзвичайно важлива, оскільки увага читача не відволікається на літературні особливості або неправильності викладу, а зосереджується на значимій інформації: судженнях, умовиводах, доказах, цифрах, формулах.

Головна вимога до наукового тексту – послідовність і логічність викладу. При цьому слід пам'ятати, що занадто великі підрозділи (більш 10 сторінок) ускладнюють розуміння читачем логіки викладу. Однак занадто короткі підрозділи (1–2 сторінки) також недоцільні, – вонинедостатні для повного розкриття навіть невеликої проблеми або питання. Якщо розділ розбивається на підрозділи, то кількість останніх повинна бути не менш двох. Наприклад, після підрозділу 2.1 зовсім необхідний, принаймні, підрозділ 2.2.

Важливий способом структурування роботи – виділення в тексті абзаців. Кожний абзац починається з відступом в 3 або 5 пробілів від лівого краю тексту. Початок нового абзацу звичайно відповідає початку нової думки або нового фрагменту інформації і тому допомагає логічному сприйняттю матеріалу читачем.

Огляд літератури по темі повинен показати ґрунтовне знайомство студента з літературою, його вміння аналізувати і систематизувати джерела, критично їх оцінювати, давати порівняльну характеристику різних підходів до розв'язання поставленої проблеми різними авторами, здатність виділяти істотне в раніше проведених дослідженнях.

В огляді недоцільно прагнути до викладу всього матеріалу джерел, перераховуючи одну за іншою прочитані статті й книги. Необхідно розкривати сутність розглянутих питань, виділити головні положення і провідні ідеї відповідно до поставлених завдань і власною логікою розуміння проблеми.

Логіка огляду літератури може бути заснована на:

1) переході від розгляду загальних проблем до опису конкретних питань;

2) хронології досліджень у цій області;

3) підходах до дослідження проблеми;

4) вивченні логічних аспектів динаміки психічних явищ;

5) вивченні окремих сторін проблеми.

У першому випадку при побудові теоретичного аналізу переходять від розгляду загальних проблем до опису конкретних питань. Наприклад, якщо тема роботи – «Проблема посттравматичного стресу», то доцільно в першому розділі описати загальні підходи до вивчення стресу, а потім перейти до специфіки посттравматичного стресу.

У другому випадку описується історія вивчення проблеми по періодах, основні етапи її розробки вченими, дослідницькі парадигми. Наприклад, «Проблема стресу вперше стала вивчатися ...»; «Наступним етапом у розробці проблеми стресу стало...»; «Наприкінці 80-х років головною темою досліджень було...».

У третьому випадку акцент в аналізі робиться на відмінності дослідницьких підходів у різних наукових школах або в різних груп дослідників. Наприклад: «При розгляді проблеми мотивації в біхевіоризмі увага зверталася, насамперед, на...»; «У психоаналізі головний акцент у вивченні мотивації був зроблений на ...»; «Представники когнітивної психології аналізували ...».

У четвертому випадку в проблемі виділяються передумови, хід дій, результати, фактори, що сприяють чи перешкоджають виникненню психічного явища. Наприклад, можуть розглядатися передумови формування самооцінки, фактори, що її визначають, поведінка людини з різними типами самооцінки, наслідки неадекватної самооцінки.

У п'ятому випадку логіка аналізу проблеми може полягати, наприклад, в описі 1) поняття стресу; 2) причин стресу; 3) наслідків стресу.

Усі розглянуті типи логіки побудови теоретичної частини можуть

певним чином сполучатися залежно від задуму автора, логіки, яку він уважає більш доцільною для викладу, і аналізу матеріалу публікацій.

В теоретичній частині роботи важливо розглянути всі проблеми, які безпосередньо пов'язані з досліджуваною темою. Наприклад, тема роботи «Вплив успіхів у навчальній діяльності на формування самооцінки молодших школярів». У такому випадку доцільно розкрити питання психології молодшого школяра, особливості його навчальної діяльності, проблему самооцінки, її специфіку в молодшому шкільному віці і спробувати знайти в літературі деякі дані, що говорять про вплив успіхів у навчальній діяльності на самооцінку молодшого школяра. При цьому передбачається, що це питання повністю не досліджене. У протилежному випадку проведена наукова праця може виявитися неактуальною.

Починати кожний розділ корисно із вступного речення. Форми його побудови можуть бути різними. Наприклад, «Проблема посттравматичного стресу розглядалася в роботах багатьох психологів», «Розглянемо основні проблеми самооцінки», «При вивченні проблеми особистості виділяють наступні основніпоняття» і т. п. Текст кожного розділу не повинен представляти набір виписок із прочитаних джерел. Необхідно, по-перше, упорядкувати їхній зміст певним логічним образом. По-друге, потрібно прагнути переказувати їхній зміст більш-менш близько до тексту оригіналу, намагаючись передати, насамперед, ідеї і факти джерела. Це може досягатися за рахунок часткового переформулювання фрази, її спрощення, вираження головної думки за рахунок опускання несуттєвих фрагментів, слів, виражень.

При цьому в тексті повинно бути видно, на яких авторів і на які роботи опирається автор курсової роботи з психології, тобто аналіз теоретичних положень не повинний бути безособовим. Наприклад, «Як показано в роботах О. О. Смирнова, О. М. Леонтьева., пам'ять є...»; «психологічні проблеми навчальної діяльності розглядалася в роботах Н. А. Менчинской, П. Я Гальперина, Н. Ф. Тализіної, Д.Б. Ельконіна, В. В. Давидова, Л. Б. Ітельсона, І. І. Ильясова....»; «П. Я. Гальперин уважає, що...», «Дослідження В. В. Давидова

показали, що...» і т. п.

Для розширення лексичної різноманітності викладу при аналізі джерел, порівнянні точок зору, посиланні на висловлення і ідеї, цитуванні думок авторів, а також при вираженні до них свого ставлення можна використовувати такі дієслова: аналізує, заперечує, висловлює думку, додає, доводить, допускає, ставить запитання, викладає, констатує, сподівається, знаходить, починає, не розділяє точку зору, не погоджується, виявляє, обговорює, пояснює, схвалює, відповідає, відзначає, відстоює, визначає, переказує, пише, повторює, підтримує, підтверджує, дозволяє, уважає, розуміє, пропонує, припускає, представляє, визнає, ухвалює точку зору, доходить висновку, розбирає питання, розділяє, міркує, дозволяє, роз'ясняє, рекомендує, вирішує проблему, випливає, погоджується, сумнівається, повідомляє, запитує, посилається, уважає, указує, згадує, затверджує, уточнює.

Дуже важливим моментом у написанні теоретичної частини є посилання на авторів різноманітних наукових джерел. Посилання виконують у тексті роботи дві важливі функції. По-перше, цей прояв поваги до авторського права. Посилання вказують, кому належить та або інша думка, класифікація, визначення, оригінальна точка зору, підхід до вивчення проблеми, хто проводив дослідження, хто виявив певні наукові факти. По-друге, посилання дають читачеві орієнтир – у яких авторів і в яких джерелах може бути знайдена додаткова інформація з питання, що викладається, по ідеях, що згадуються, і дослідженням.

Поряд з викладом концепцій, описом фактичного матеріалу, важливе порівняння точок зору авторів, їх аналіз і узагальнення. Після викладу теорій і фактів, що містяться у вивчених джерелах, студент може виразити власну думку і погляди по проблемі. На закінчення кожного розділу важливо зробити висновки по суті розглянутих питань. Для цього може бути виділений, наприклад, останній абзац розділу. Висновки можуть починатися оборотом типу «Таким чином, ...», «Як бачимо, ...» і т. п.

1.1.6.2. Експериментально-практична частина.

Важливо не тільки провести дослідження, але і правильно описати його на основі отриманих результатів, сформулювати практичні рекомендації. У курсовій роботі всі ці матеріалі можуть входити до одного розділу.

Розділу, що містить опис експериментального дослідження, доцільно дати назву, яка відбиває сутність змісту матеріалу, що викладається, не обмежуючись словами «практична частина». Наприклад: «Емпіричне дослідження особливостей розвитку процесів пам’яті у молодшому шкільному віці», «Практичний аналіз становлення самосвідомості та її складових в підлітковому віці», «Особливості та чинники задоволеності шлюбом молодого подружжя».

Рекомендується наступна структура цього розділу:

1. Мета і завдання експериментального дослідження, характеристика вибірки.
2. Методи і методики .
3. Результати.
4. Обговорення результатів.

Насамперед, повинні бути чітко обґрунтовані і сформульовані мета і завдання експериментального дослідження, докладно охарактеризована вибірка досліджуваних, описані методи і методики, використовувані студентом у своїй роботі, обґрунтована доцільність і особливості їх застосування для розв'язання поставлених завдань.

Далі послідовно описуються отримані емпіричні результати, проводиться їхній кількісний і якісний аналіз, обговорення і інтерпретація, робляться висновки. При описі результатів експериментальної роботи доцільно спочатку дати загальну їхню оцінку, далі перейти до більш детального опису отриманих даних.

Формули слід виділяти з тексті в окремий рядок. Вище і нижче кожної формули повинна бути залишений вільний рядок. Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів приводиться безпосередньо під формулою в тій же послідовності, у якій вони дані у формулі. Формули нумеруються порядковою

нумерацією в межах усієї роботи арабськими цифрами в круглих дужках у крайньому правім положенні напроти формули. Допускається нумерація формул у межах розділу. Якщо в роботі тільки одна формула, то її не нумерують.

При викладі результатів проведеного дослідження доцільно дотримуватися раніше встановленої послідовності завдань. Краще починати із загальних аспектів, переходячи до часткових аспектів.

Описувати емпіричне дослідження необхідно впорядковано, розбиваючи на значеннєві підрозділи і абзаци. Писати потрібно по можливості просто і коротко. Важливою особливістю цих розділів повинна бути доказовість. Типова логіка викладу результатів емпіричного дослідження потребує показу результатів, їх аналіз і формулювання висновків.

Характерний стиль викладу результатів емпіричного дослідження або практичної психологічної роботи передбачає наступну логічну послідовність, оформлену у такі стилістичні обороти:

- Розглянемо результати, отримані за допомогою методики...
- Результати серії експериментального дослідження представлено в таблиці 3.
- Як представленов таблиці 3, досліджувані...відрізняються (характеризуються) ...
- Таким чином, можна зробити висновок, що...

Стилістичне оформлення тексту може бути іншим, але саме така логічна послідовність викладу надає більшу переконливість даним, що представляються. Важливо пам'ятати, що головна особливість як наукового дослідження, так і науково обґрунтованої розробки в області практичної психології полягає в доказовості і вірогідності одержуваних нових знань. А доказовість результатам надають факти, виражені в якісній і кількісній формі. Тому, їх представленню в роботі потрібно приділяти особливої увагу.

Корисно навести типові характеристики і приклади, що переконливо ілюструють ті або інші твердження. При цьому важливо пам'ятати про етичну сторону в роботі психолога. Дані конкретного досліджуваного

приводяться анонімно.

У цій частині роботи звичайно приводиться велика кількість фактичного і цифрового матеріалу. Наочності йому надає використання таблиць і схем.

Для представлення емпіричних даних корисно використовувати такі графічні форми, як діаграми, гістограми, полігони розподілу, а також різні графіки. Їх слід розташовувати в роботі безпосередньо після тексту, у якім вони згадуються вперше, або на наступній сторінці, якщо в зазначенім місці вони не вміщуються.

Залежності між досліджуваними параметрами наочно можуть відбивати графіки, на осях яких відкладаються значення досліджуваних кількісних показників. При використанні двовимірного графіка по осі абсцис звичайно розміщають незалежну змінну, по осі ординат – залежну змінну.

Можна дати такі практичні рекомендації з побудови діаграм і графіків.

1. Графік і текст повинні взаємно доповнювати один одного.
2. Графік повинен бути зрозумілий і включати всі необхідні позначення.
3. На одному графіку не дозволяється зображувати більше чотирьох кривих.
4. Лінії на графіку повинні відбивати значимість параметра, найважливіші необхідно позначати цифрами.
5. Написи на осях слід розташовувати внизу (вісь абсцис) і ліворуч (вісь ординат).
6. Крапки на різних лініях прийнято позначати кружками, квадратами й трикутниками.

Діаграми використовуються головним чином для зображення співвідношення між величинами. Це спосіб графічного зображення величин за допомогою фігур (секторів, стовпців і т. п.), площі яких пропорційні величинам. Сполучені діаграми дозволяють в одному полі об'єднати дві діаграми, що мають однакові оцінки на осі абсцис, але різний розмах варіювання значень ознак, величина яких відображається на осі ординат. Секторна діаграма – діаграма, у якій значення (звичайно відсотки) зображені у

вигляді кругових секторів (див. додаток Е).

Різновидом діаграм є гістограма. Гістограма – це стовпчаста діаграма, що складається з вертикальних прямокутників, розташованих основами на одній прямій (наприклад, осі абсцис). Гістограми часто використовуються для графічного представлення щільності розподілу (частотного розподілу), при якім число випадків у класі зображується у вигляді вертикальних смуг (стовпчиків). По осі абсцис відкладають значення спостережуваної величини, а по осі ординат – її частоти (відношення числа спостережень, що потрапили в даний проміжок, до всіх спостережень) у кожному із проміжків, ділені на довжину проміжків. У результаті виходить східчаста лінія (див. додаток Ж).

Аналогом діаграми є полігон. Цей графічний спосіб відображення даних переважно використовується для зображення дискретних рядів.

Діаграми і профілі представляють результати діагностики з використанням багатопараметричних (багатокомпонентних) тестів або тестових наборів. Вони дозволяють у наочній формі показати індивідуальні й усереднені оцінки по тестах або по факторах.

Усі ілюстрації, графіки, діаграми в роботі позначаються як рисунки (або малюнки): «Рис 1.2»,«Мал. 1» і т. д. та розміщуються ліворуч знизу. Вони повинні мати назви, які містяться під ними після позначення. Їх необхідно нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах усієї роботи, або розділу. При необхідності після назви малюнка міститься текст, що пояснює його зміст і позначення.

В тексті на всі таблиці, діаграми, схеми, ілюстрації повинно бути дані посилання та проведений змістовний аналіз. Недооцінка словесного опису кожної таблиці, діаграми, графіка вважається методичною помилкою. Повинні бути названі всі подібності і відмінності, оцінки їх величині, дані посилання на статистичну значимість відмінностей, відзначений розмах варіювання показників, названі найбільші та найменші позиції. Детальний опис даних допомагає аналізу і узагальненню результатів, надає доказовість висновкам. Водночас, треба зауважити, що це повинний бути саме АНАЛІЗ,

а не просто повторювання наведених показників.

При посиланнях на таблиці слід писати: «Відповідно до даних, поданих у таблиці 5», або «як представлено в таблиці 5», або «результати, наведені в таблиці 5, показують, що ...», або приводиться посилання в дужках (таблиця 5).

При посиланнях на малюнки пишеться: «як видно на рисунку 3 (або малюнку 3), ...» або дається посилання в дужках (рис. 6 або мал. 3) і т. п. Якщо далі по тексту необхідно повторно звернутися до малюнка, то посилання до нього робиться в такий спосіб: (див. рис. 6 (або мал. 6) на с. 24).

При посиланнях на формули звичайно пишеться: «... за формулою 3». При посиланнях на додаток пишеться, наприклад, «дані, отримані в результаті первинної обробки, наведено в додатку А», або «програма розвиваючих занять, використана в нашій роботі, приводиться в додатку Б».

При використанні числівників у тексті потрібно звернути увагу на правильне їхнє написання. Однозначні кількісні числівники (від нуля до дев'яти) пишуться словами, якщо при них немає одиниць виміру. Наприклад, «у двох випадках з восьми» (неправильно – «в 2 випадках з 8»). Багатозначні кількісні числівники пишуться цифрами. Наприклад, «67 випробуваних» (неправильно – «шістдесят сім випробуваних»). Числа зі скороченим позначенням одиниць виміри пишуться цифрами. При цьому після скорочених одиниць виміру крапки не ставляться (міліметр – мм). Кількісні числівники при записі арабськими цифрами не мають відмінкових закінчень, якщо супроводжуються іменниками. Наприклад, правильно написати «в 30 випадках з 100» (неправильно – «в 30-ти випадках з 100»).

Однозначні і багатозначні порядкові числівники часто пишуться словами: «дев'яносто п'ятий». Якщо порядкові числівники записуються арабськими цифрами та відмінюються в тексті, то відмінкові закінчення числівників, що кінчаються на дві голосні, складаються з однієї букви. Наприклад, «шоста» – «6-а», а не «6-та». Відмінкові закінчення числівників, що закінчуються на голосну, складаються із двох букв. Наприклад, «експеримент першого типу» – «експеримент 1-го типу» (а не «1-ого типу» або « 1-о типу»).

Важливою частиною опису емпіричного дослідження або розробки в області практичної психології повинні стати обговорення та інтерпретація отриманих результатів. Тому після приведення в тексті кількісних і якісних даних, необхідно їх зіставити, аналітично описати, узагальнити, дати їм психологічне пояснення, виходячи з досвіду попередніх досліджень інших авторів, логіки наукового аналізу, а також власного розуміння психологічних механізмів досліджуваних явищ.

Що стосується інтерпретації результатів, то вона завжди тією чи іншою мірою суб'єктивна та має характер припущення. Тому стиль її викладу часто включає такі вислови, як: «це може пояснюватися тим, що...», «на нашу думку,...», «на наш погляд, даний факт може бути інтерпретований як ...» та тому подібні.

Якщо в курсовій роботі з психології містяться конкретні розробки в галузі практичної психології, то їх необхідно описати в окремому підрозділі. Назви таких підрозділів, як і при описуванні результатів емпіричного дослідження повинні бути змістовними, а не формальними на кшталт «Практичні рекомендації». Ось декілька прикладів: «Програма корекції особистісної тривожності молодших школярів»,«Методичні рекомендації по психологічній профілактиці та корекції підліткової суїцидальності», «Система психопрофілактичної та корекційної роботи з молодим подружжям».

В таких підрозділах необхідно описати основні етапи розробки методики або адаптації існуючої методики до умов вибірки даного типу. При цьому характеризуються емпіричні показники, одержувані в дослідженні, або критерії для оцінки практичної психологічної роботи, способи їх кількісної і якісної обробки і інтерпретації. Якщо до завдань роботи входить перевірка ефективності практичної методики, то важливо дати детальний опис її процедури, завдань на кожному етапі (психодіагностики, консультування, корекційної або формувальної роботи, і т. і.), особливостей її використання в досвіді студента. При цьому необхідно провести самоаналіз проведеної роботи і її результатів.

При викладі результатів розробки методики практичної психологічної роботи дотримуються, в основному, тих ж вимог, що і при описуванні

наукового дослідження. При описуванні розробки психодіагностичної методики необхідно привести основні психометричні показники, отримані на кожному етапі. При описуванні методики консультування, корекційної роботи, розвивальної роботи, а також методик психопрофілактики і психологічної освіти важливо орієнтуватися на вимоги до формуючого експерименту. Слід навести конкретні показники, що характеризують зміни в поведінці, типі реакцій, особистості, психічних функціях, у діяльності, стані досліджуваних (або клієнтів) протягом консультаційної, психотерапевтичної, психокорекційної або розвиваючої роботи.

Типова логіка викладу результатів в області практичної психологічної роботи потребує ясного і досить детального опису усього процесу психологічної допомоги, консультування, діагностики, корекційної розвивальної роботи. Важливо охарактеризувати новизну або специфіку проведеної роботи на відміну від традиційної використовуваної методики, описати особливості поведінки досліджуваних (клієнтів) на початку, у процесі і наприкінці дослідження, звертаючи увагу на ті зміни, які проявлялися в його діяльності.

Як і в описуванні емпіричного наукового дослідження, тут цінується опора на факти, що надає переконливості і доказовості твердженням про ефективність проведеної практичної психологічної роботи. Порівняння психологічних показників до і після проведеної практичної роботи дозволяє переконливо довести значимість цих змін. Більшу доказовість результатам надає зіставлення в дослідженні експериментальної і контрольної груп, емпіричне порівняння ефективності розробленої і уже існуючих методик. Для доказу змін, що відбулися використовуючи в тому числі і кількісні показники, важливо зрівняти конкретні показники, особливості поведінки клієнта на початку та наприкінці дослідження. Послідовність викладу типу «розглянемо..., як бачимо..., у такий спосіб» залишається в силі і при описі результатів практичної психологічної роботи.

Після завершення інтерпретації даних емпіричного дослідження, та описання практичних рекомендацій необхідно формулювати висновки. Чітко і ясно сформульовані висновки повинні бути важливою частиною тексту

курсової або дипломної роботи при завершенні опису будь-якого фрагмента роботи. При викладі результатів емпіричного дослідження або розробки в галузі практичної психології цьому повинно надаватися особливе значення.

1.1.7. Розробка і проведення конкретних методик дослідження.

В залежності від теми студент обираєте відомі, стандартні методики, які можна знайти у практикумах з психології для вищих навчальних закладів та у збірках психологічних методик, рекомендованих до використання(Додаток Ж).

Може скластися так, що виникне потреба у розробці для дослідження власних авторських методик. Студент в змозі створити нескладну методику психологічного дослідження, але це будуть не діагностичні, а саме дослідницькі методики: тексти анкет, плани бесід, схеми спостережень, вивчення продуктів діяльності учнів, узагальнення незалежних характеристик.

Звертаємо увагу, що використання будь-яких методик, а особливо «власного виробництва», необхідно обов'язковоузгодити з науковим керівником курсової роботи. Крім того, в загальноосвітній школі проведення досліджень необхідно узгодити з адміністрацією та шкільним психологом. Все, що стосується дослідження необхідно докладно обговорювати з науковим керівником. Найважливіший принцип, якого повинні безумовно дотримуватись ті, хто вдається до будь-яких експериментальних психологічних досліджень: «Не зроби шкоди!».

При виборі методів і методик емпіричного дослідження студент повинен опиратися на знання і уміння, отримані ним при вивченні відповідних психологічних дисциплін. Для збору даних можуть використовуватися такі методи як спостереження, експеримент, опитування, тестування, аналіз документів. Необхідно пам'ятати, що кожний з них має певні переваги і недоліки. Для забезпечення ясності і вірогідності наукових висновків, важливо вже на ранніх стадіях дослідження точно визначити змінні (незалежні і залежні), які будуть вивчатися, та які показники і в яких умовах будуть реєструватися, а також підставою для яких висновків будуть слугувати.

Плануючи методики і процедури експериментального дослідження, важливо звертати увагу на їх валідність та надійність.

Використання психодіагностичних методик потребує знання умов їх розробки та попередньої апробації. Текст методики, який містить тільки питання (або завдання) до випробуваного, ключ для оцінки відповідей та інтерпретацію, суттєво обмежує можливості її використання в науковім дослідженні. До застосування раніше отриманих норм у власному дослідженні потрібно ставитися дуже обережно, оскільки найчастіше вони є статистичними і залежать від вибірки досліджуваних і умов проведення методики.

Необхідно уважно підходити до визначення вибірки досліджуваних в емпіричному дослідженні. Важливо враховувати стать, вік, соціальний стан, рівень освіти, стан здоров'я, індивідуально-психологічні особливості досліджуваних і інші параметри, які можуть вплинути на результати. Вибірка повинна моделювати генеральну сукупність, тобто бути репрезентативною стосовно всієї досліджуваної категорії людей. Для цього вона повинна бути випадковою або спеціально підібраною так, щоб представляти основні типи досліджуваних. Висновки дослідження повинні поширюватися на всіх членів досліджуваної групи людей, а не тільки на представників цієї вибірки. Досліджуваних необхідно правильно розподілити щодо різних умов дослідження, важливо забезпечити еквівалентність експериментальної й контрольної груп.

Чисельність вибірки досліджуваних для емпіричного дослідження або практичної психологічної роботи повинна забезпечувати доказовість положень, які захищаються в роботі. Залежно від цілей і можливостей вона може бути від одного досліджуваного до декількох тисяч людей. Кількість досліджуваних в окремій групі (експериментальної або контрольної) у більшості експериментальних досліджень варіює від 1 до 100. Виходячи з методів математичної обробки, рекомендується, щоб чисельність порівнюваних груп була не менш 30-35 людей.

Збір емпіричного матеріалу являє собою відповідальну частину дослідження. Організаційна робота і практичне проведення методик вивчення вимагають від дослідника ряду особливих умінь. Необхідно передбачити, щоб об'єкт дослідження був доступний для практичного контакту з ним в умовах, необхідних для вивчення. Важливо правильно спланувати час, місце і обставини експериментальної роботи, скорегувати їх залежно від реальних умов. Випробувані не повинні бути стурбовані терміновими справами і надмірним дефіцитом часу для виконання завдання. Їх не повинні відволікати сторонні подразники.

Студент-дослідник повинен уміти встановити такий довірчий робочий контакт із досліджуваною людиною, щоб могла бути отримана достовірна інформація. Довіра досліджуваних до того, що їх відповіді і дії будуть використовуватися тільки в наукових цілях, повага до дослідника будуть цьому значно сприяти. На цьому етапі роботи необхідне суворе дотримання норм професійної етики психолога.

1.1.8. Критерії оцінювання курсової роботи.

Під час оцінювання курсової роботи приймається до уваги наступне:

1. Актуальність і новизна викладеної проблеми.
2. Вірний опис методологічного апарату дослідження.
3. Наявність усіх складових частин дослідження.
4. Повнота розкриття основних аспектів проблеми в огляді літератури.
5. Логічність та послідовність в розкритті теми.
6. Досягнення мети та вирішення завдань дослідження.
7. Адекватність методів і методик дослідження завданням роботи.
8. Повнота опису плану організації та методів проведення дослідження.
9. Повнота представлення результатів дослідження.
10. Якість інтерпретації результатів дослідження.
11. Аргументація та доказовість висновків.

12. Літературне, технічне і естетичне оформлення роботи.

Розподіл балів при оцінці курсової роботи, яка включена в структуру дисципліни «Психологія», представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Критерії оцінювання курсової роботи з психології

Елементи роботи, що підлягають оцінюванню	Критерії оцінювання	Кількість балів
Вибір теми	– оригінальність та практичне спрямування в виборі теми.	1
Всього:		1
Вступ	– обґрунтування актуальності проблеми (розкриття проблем, які зумовили вибір теми), констатація наявності досліджень з проблеми; – визначення об'єкта, предмета, мети, завдань дослідження (чіткість формулювання, логічність, відповідність і взаємовідповідність); – методи дослідження, їх відповідність меті та завданням.	2 2 1
Всього:		5
Зміст	– наявність у плані всіх структурних компонентів, лаконічність формулювання назв розділів і параграфів, відповідність їх поставленим завданням.	1
Всього:		1
Основна частина	– глибина розкриття методологічного апарату дослідження; – доцільність і рівень використання джерел, кількість літературних джерел; – цитування у відповідності до вимог; – відповідність матеріалу темі курсової роботи; – наявність сформульованих власних думок, логічність викладання матеріалу; – аналіз змісту сучасних наукових досліджень з обраної проблеми; – якість власних експериментальних досліджень / для теоретичних робіт – наявність самостійного порівняльного аналізу, представлення в роботі різних підходів до проблеми.	1 2 1 1 1 2 2

Всього:		10
Висновки	– відповідність сформульованих висновків поставленим завданням; – практична спрямованість висновків.	1 1
Всього:		2
Література	– наявність сучасних актуальних джерел з досліджуваної проблеми (журнальні публікації за останні 3-5 років); – відповідність оформлення списку використаних джерел бібліографічним вимогам.	1 2
Всього:		3
Оформлення роботи	– відповідність вимогам до оформлення курсових робіт.	1
Всього:		1
Захист роботи	– глибина усвідомлення актуальності проблеми дослідження; – вільне володіння знаннями з дослідженої проблеми; – теоретичне і практичне значення курсового дослідження.	1 1 1
Всього:		3
Всього:		25

1.1.9. Захист курсової роботи

Важливий етап підготовки курсової роботи – її попередній захист, який проводиться на кафедрі або під час наукової студентської конференції у формі тезової доповіді щодо результатів дослідження. Для попереднього захисту потрібно наявність чорнового тексту роботи. Студент доповідає щодо проведеної роботи та основних результатів, відповідає на питання присутніх. Висловлювані зауваження та рекомендації враховуються при наступній підготовки до захисту курсової роботи та остаточній доробці тексту. Попередній захист роботи також може бути проведений у формі співбесіди з науковим керівником.

Повністю відредагована робота представляється на кафедру, де науковим керівником вирішується питання про відповідність роботи вимогам та допуск роботи до захисту.

Курсова робота подається на кафедру в термін, передбачений графіком навчального процесу, але не пізніше 10 днів до захисту.

Курсова робота реєструється лаборантом у спеціальному журналі і передається науковому керівнику на перевірку. Керівникретельно перевіряє роботу, пише рецензію. У випадку не допуску до захисту, робота повертається студенту на доопрацювання.

При підготовці до захисту роботи студент складає тези виступу, оформлює необхідні наочні матеріали. Доповідь під час захисту студент повинен планувати за складовими роботи, викладеними у вступі, а саме:

1. Актуальність обраної теми дослідження.
2. Мета та завдання дослідження.
3. Короткий загальний огляд основних теоретичних положень, представлених на сьогодні в науковій літературі.
4. Загальний план дослідження.
5. Характеристика методів та методик дослідження.
6. Характеристика обраної вибірки, специфіка проведення експерименту або іншого методу.
7. Основні результати дослідження.
8. Висновки.

Захист курсових робіт здійснюється за встановленим графіком або публічно (студентська конференція, науковий семінар, засідання гуртка тощо), або у співбесіді з науковим керівником у терміни, передбачені розпорядженням по кафедрі. Процедура захисту передбачає стислий виклад студентом головних завдань дослідження та їх вирішення, висновки дослідження, відповіді на запитання. Захист роботи може відбуватися на відкритому засіданні атестаційної комісії, у склад якої входять провідні викладачі кафедри. На захист можуть бути запрошені студенти, викладачі та спеціалісти інших закладів.

Явка студентів на захист визначається за раніше складеним списком. Студент безпосередньо перед захистом передає оформлену курсову роботу до комісії. Доповідь триває 10-15 хвилин, під час якої бажано користуватися

наочними матеріалами або відповідними технічними засобами. Після виступу студент відповідає на питання членів комісії та всіх присутніх.

Під час захисту враховується рівень сформованості в студента вміння робити усне наукове повідомлення й давати аргументовані відповіді на запитання за темою роботи. Оцінка якості виконання і захисту студентами курсової роботи, що включена в структуру навчальної дисципліни входить до кількості балів, відведених на поточне оцінювання навчальних досягнень студентів (за рішенням кафедри при оцінюванні можуть використовуватися різноманітні коефіцієнти). Оцінка якості виконання і захисту студентами курсової роботи, що виконується як окремий вид самостійної навчальної діяльності відбувається у 100-балльній шкалі з подальшим проведенням її в 4-*бальну* національну шкалу та шкалу ECTS.

Після закінчення захисту всіх робіт студентів, члени комісії на закритому засіданні обговорюють результати та оцінюють якість курсових робіт щодо відповідних критеріїв у їх баловому еквіваленті. Потім прилюдно оголошуються результати та відповідні коментарі. Оцінка за курсову роботу, що виконується в межах певної навчальної дисципліни окремо не виставляється. Оцінка за курсову роботу, що виконується як окремий вид самостійної навчальної діяльності вноситься до відомості обліку успішності, індивідуального навчального плану студента та залікової книжки.

У випадку незадовільної оцінки курсової роботи комісією із захисту оцінка виставляється у відомість обліку успішності, а робота повертається студенту. Повторний захист курсової роботи здійснюється в додаткову сесію.

ВИМОГИ ДО КУРСОВОЇ РОБОТИ З ПСИХОЛОГІЇ

2.1. Основні вимоги до оформлення курсової роботи з психології

Курсова робота є різновидом науково-дослідної роботи, що має свої обов'язкові вимоги до оформлення.

2.1.1. Загальні вимоги.

Курсову роботу друкують машинописним способом або за допомогою принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210Х297 мм) з використанням шрифтів текстового редактора Wordрозміру14 з полуторним міжрядковим інтервалом.

Текст курсової роботи друкують, залишаючи поля таких розмірів: ліве – не менше 20 мм, праве –не менше 10 мм, верхнє –не менше 20 мм, нижнє –не менше 20 мм.

Шрифт друку повинен бути чітким, чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту – всюди однакова.

Вписувати в текст окремі іншомовні слова, формули, умовні знаки можна чорнилом, тушшю, пастою тільки чорного кольору, при цьому щільність вписаного тексту повинна бути наближеною до щільності основного тексту.

Друкарські помилки, описки, графічні неточності, які виявилися під час написання роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою та нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту (фрагменту малюнка) машинописним способом. Допускається наявність не більше двох виправлень на одній сторінці.

Роздруковані на ЕОМ додаткові матеріали повинні відповідати формату А4, їх включають до загальної нумерації сторінок курсової роботи і розміщують, як правило, в додатках.

Текст основної частини роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти.

Заголовки структурних частин курсової роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до набору. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розбивку в підбір до тексту. В кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка.

Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 2інтервалам.

Кожну структурну частину роботи треба починати з нової сторінки.

До загального обсягу роботи не входять додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів роботи підлягають суцільній нумерації.

2.1.2. Нумерація.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, рисунків (малюнків), таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою курсової роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних – номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Такі структурні частини роботи, як зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел не мають порядкового номера. Звертаємо увагу на те, що всі аркуші, на яких розміщені згадані структурні частини, нумерують звичайним чином. Не нумерують лише їх заголовки, тобто не можна друкувати: «1. ВСТУП» або «Розділ 6. ВИСНОВКИ». Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. В кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: «1.3.2.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках курсової роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, малюнок або креслення, розміри якого більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування у тексті або в додатках.

Ілюстрації позначають словом «Рис», «Мал.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, наведених у додатках.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Наприклад:

«Рис 1.2, (Мал. 1.2)»(другий малюнок першого розділу). Номер ілюстрації, її назву та пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в розділі роботи подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним

заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця»із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2»(друга таблиця першого розділу).

Якщо в розділі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця»і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовж, табл.»і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовж, табл. 1.2».

Формули (якщо їх більше однієї) нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Номери формул пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу).

Примітки до тексту і таблиць, в яких наводять довідкові та пояснювальні дані, нумерують послідовно в межах однієї сторінки. Якщо приміток на одному аркуші кілька, то після слова «Примітки» ставлять двокрапку, наприклад:

Примітки:

...

...

Якщо є одна примітка, то її не нумерують і після слова «Примітка» ставлять крапку.

2.1.3. Ілюстрації.

Ілюструють курсову роботу, виходячи із певного загального задуму, за ретельно продуманим тематичним планом, що допомагає уникнути ілюстрацій випадкових, пов'язаних із другорядними деталями тексту, запобігти невиправданим пропускам ілюстрацій до найважливіших тем. Кожна ілюстрація має відповідати тексту, а текст – ілюстрації.

Назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. За необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис).

Підпис під ілюстрацією зазвичай має чотири основних елементи:

– найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом «Рис», «Мал.»;
– порядковий номер ілюстрації, який вказується без знака номера арабськими цифрами;
– тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст із якомога стислою характеристикою зображеного.

Основними видами ілюстративного матеріалу в курсових роботах є: креслення, технічний рисунок, схема, фотографія, діаграма, графік.

Не варто оформлювати посилання на ілюстрації як самостійні фрази, в яких лише повторюється те, що міститься у підписі. У тому місці, де викладається тема, пов'язана з ілюстрацією, і де читачеві треба вказати на неї, розміщують посилання у вигляді виразу в круглих дужках (рис. 3.1 (мал.3.1)або зворот типу: «...як це видно з рис 3.1, (мал.3.1)» або «... як це показано на рис 3.1 (мал. 3.1)».

Якість ілюстрацій повинна забезпечувати їх чітке відтворення (електрографічне копіювання, мікрофільмування). Ілюстрації виконують чорнилом, тушшю або пастою чорного кольору на білому непрозорому папері.

Фотознімки розміром, меншим за формат А4, наклеюють на стандартні аркуші білого паперу формату А4.

2.1.4. Таблиці.

Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлюватися у вигляді таблиць.

Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею та друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця»починають з великої літери. Назву наводять жирним шрифтом.

Заголовок кожної графи в головці таблиці мусить бути по можливості коротким. Слід уникати повторів тематичного заголовка в заголовках граф,

одиниці виміру зазначати у тематичному заголовку, виносити до узагальнюючих заголовків слова, що повторюються.

Повторювані елементи, які стосуються до всієї таблиці, виносять у тематичний заголовок або в заголовок графи; однорідні числові дані розміщують так, щоб їх класи збігалися; неоднорідні – посередині графи.

Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті так, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку роботи або з поворотом за стрілкою годинника. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку.

При перенесенні таблиці на наступну сторінку назву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки.

Коли текст, який повторюється в графі таблиці, складається з одного слова, його можна замінювати лапками; якщо з двох або більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами «Те саме», а далі лапками. Ставити лапки замість цифр, марок, знаків, символів, які повторюються, не можна. Якщо цифрові або інші дані в якомусь рядку таблиці не подають, то в ньому ставлять прочерк.

Таблиця 2

Оцінка студентами якостей політичного лідера

(результати експериментальних даних представлені у відсотках)

зовнішній вигляд	кому-нікативні вміння	емоційно-вольові та індивідуально-психологічні властивості	ділові якості	етичні принципи	лідерські якості
13	17	17	30	0	2%

Таблиці являють собою впорядковані по горизонталі і вертикалі набори кількісних і якісних даних. Таблицю слід розташовувати в роботі безпосередньо після тексту, у якім вона згадується вперше, або на наступній

сторінці. Таблиці нумеруються арабськими цифрами. Номер слід розміщати в правому верхньому куті після слова «Таблиця» (наприклад, Таблиця 1.). Допускається нумерація таблиць як наскрізна – по всій роботі, так і в межах розділу. Якщо в роботі одна таблиця, її не нумерують.

У таблицях рекомендується використовувати вертикальні лінії для більш чіткого поділу стовпців або робити проміжки між ними не менш 4 мм. Горизонтальні лінії слід використовувати тільки для виділення головних розділів таблиці. Однак, коли стовпчики таблиці містять цифри, читання ускладнюється, тоді можна використовувати поділяючі лінії.

Кожна таблиця повинна мати заголовок, який міститься нижче слова «Таблиця». Слово «Таблиця» і заголовок починаються із прописної (великої) літери, крапка наприкінці заголовка не ставиться. Лапки для виділення слова «Таблиця» або назви таблиці не використовуються. Називати таблиці прийнято у такий спосіб «що – у кого – в яких показниках – за якою методикою». Наприклад: «Оцінка молодшими підлітками позашкільної освіти у ліцеї «Сузір'я» (у % за авторським анкетуванням)», або «Типові способи поведінки студентів першого курсу у конфліктних ситуаціях (в балах за Томасом)»

Графи рядків і стовпців таблиці також повинні мати заголовки, що починаються із прописних (великих) літер, і підзаголовки, які пишуться з малих літер, якщо підпорядковуються заголовку. Заголовки граф вказуються в однині. Якщо заголовки граф дуже довгі, то вони можуть бути замінені короткими умовними скороченнями або цифрами, пояснення яких повинні бути поміщені в текст заголовка всієї таблиці.

Стандартний вид таблиць для представлення первинних результатів: по рядках – досліджувані, по стовпцях – значення обмірюваних параметрів. У таблицях доцільно розміщати зведені підсумки статистичної обробки, а також інші типи систематизованих даних.

Таблицю слід розміщати так, щоб читати її можна було без повороту роботи. Якщо таке розміщення неможливе, таблицю розташовують так, щоб її можна було читати, повертаючи роботу за годинниковою стрілкою.

При переносі таблиці на іншу сторінку, заголовки її граф повторюють. Якщо заголовки граф таблиці великі, допускається їх не повторювати; у цьому випадку слід пронумерувати графи і повторити їхню нумерацію на наступній сторінці. При цьому заголовок таблиці не повторюють; над нею розміщають слова «Продовження таблиці ...» с вказівкою її номера.

Якщо цифрові або інші дані в певному рядку таблиці відсутні, то ставиться прочерк. У випадку, якщо всі показники, які наведені в таблиці, виражені в одній одиниці виміру, то її позначення вказується в пояснювальному тексті заголовка таблиці. Якщо всі показники, наведені в якій-небудь графі, виражені в тих самих одиницях виміру, то її позначення міститься в дужках після заголовка графи. Заміняти лапками повторювані в таблиці елементи – цифри, знаки, і ін. – не допускається. При наявності в тексті невеликого за обсягом цифрового матеріалу його недоцільно оформляти в таблицю, а слід давати у вигляді тексту, розташовуючи цифрові дані в стовпчики.

2.1.5. Правила подання формул.

Формули розташовують безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередині сторінки. Вище і нижче кожної формули повинно бути залишено не менше одного вільного рядка.

Формули в роботі нумерують арабськими цифрами в межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули, відокремлених крапкою, наприклад: **(**3.1.**)** (перша формула третього розділу). Номер формули вказують праворуч після формули в круглих дужках.

Якщо рівняння не вміщується в один рядок, його переносять в інший після знаків рівності (=), плюс (+), мінус (-), множення (х), ділення (:).

Формули, що йдуть одна за одною й не розділені текстом, відокремлюють комою.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів треба подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони дані у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта треба подавати з нового

рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки. Рівняння і формули треба виділяти з тексту вільними рядками. У тексті курсової, дипломної роботи повинні бути посилання на ілюстрації, таблиці і формули. Наприклад: ... на рис. 1.2 , ... у формулі (2.1), ... в табл. 1.2. У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

2.1.6. Загальні правила цитування та посилання на використані джерела.

При написанні роботи, студент повинен посилатися на джерела, матеріали або окремі результати з яких наводяться в тексті, або на ідеях і висновках яких розроблюються проблеми, завдання чи питання. Такі посилання дають змогу відшукати документи, перевірити достовірність відомостей про цитування документа. забезпечують необхідну інформацію про нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли наявний у них матеріал, не включений до останнього видання.

Коли використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке є посилання.

Посилання в тексті роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад,«... у працях [1-7]...», або ,«... у працях [1, 3, 7]...»

Коли в тексті необхідно зробити посилання на складову частину чи конкретні сторінки відповідного джерела, можна наводити посилання у квадратних дужках, при цьому номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань.

Приклад:

Цитата в тексті: «... незважаючи на пріоритетне значення мовних

каналів зв'язку між діловими партнерами, ні в якому разі не можна ігнорувати інші канали передавання інформації [6, с. 29]».

Відповідний опис у переліку посилань:

6. Дороніна М. С.Культура спілкування ділових людей: Навч. посіб. К. : KMAcademia, 1998. 192 с.

Посилання на ілюстрації роботи вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад: «рис. 1.2, (мал. 1.2)».

На всі таблиці роботи необхідно посилатися в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: «...у табл. 1.2».

У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи того друкованого твору слід наводити цитати.Науковий етикет потребує точного відтворення цитованого тексту, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається і закінчується лапками та наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання.

Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення.

Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якомумісці цитати (на початку, всередині, наприкінці); якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

д) коли автор, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, то робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки. Варіантами таких застережень є: (курсив наш. –***М.Х.)*** (ініціали автора)**,**(підкреслено нами. –***М.Х.),*** (розбивка наша. –***М.Х.).***

2.1.7. Оформлення списку використаних джерел.

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після висновків.

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів і бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв і т. ін.

Джерела можна розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті, в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку.

Відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати відповідно до вимог міждержавних і державного стандартів з обов'язковим наведенням назв праць. Бібліографічний опис списку використаних джерел може оформлюватися з урахуванням розробленого в 2015 році Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

2.1.8. Додатки.

Додатки оформляються як продовження курсової роботи на наступних її сторінках, розташовуючи в порядку появи посилань у тексті. Додатки розміщуються після бібліографії і відокремлюються від неї аркушем, на якому посередині друкують великими літерами слово «ДОДАТКИ».

Кожний новий додаток починається з нової сторінки. Додаток має заголовок, надрукований вгорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток» і велика літера, що його позначає, наприклад: Додаток А.

Якщо в роботі більше одного додатка, їх позначають послідовно великими літерами українського алфавіту, за винятком літер Ґ, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь.

Малюнки, таблиці, формули, що вміщено в додатках, нумерують арабськими цифрами в межах кожного додатка, наприклад: малюнок А.1 – перший малюнок додатку А; таблиця Б.2 – друга таблиця додатку Б; формула (А.1) – перша формула додатку А.

АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Представлення науковому товариству отриманих здобутків та їх використання на практиці називається апробацією результатів дослідження.

Результати дослідження можуть бути використані під час педагогічної практики або доповідатися на студентських наукових конференціях та семінарських заняттях.

В науковій практиці зібрання дослідників певної галузі наук для обговорення результатів різних проблем прийнято називати з'їздами, конференціями, симпозіумами, конгресами. Саме на подібних зібраннях спеціалісти різних галузей представляють доповіді щодо власних наукових досліджень, відбувається обмін здобутками та їх обговорення. Представлені результати досліджень публікують в спеціальних збірках у вигляді статей або тез доповідей науковців, які містять головні здобутки дослідження (наприклад, Збірка тез доповідей Студентської науково-практичної конференції).

3.1. Підготовка до публікації тез за результатами дослідження

Представлення результатів дослідження – важливий етап роботи. Студент-дослідник повинен володіти навичками публічної презентації результатів проведеного дослідження. Складність полягає в тому, що представити отримані результати потрібно в зрозумілій як для читача, так і слухача формі, а сформульовані висновки повинні бути переконливими.

Представлення результатів дослідницької діяльності повинно відповідати певним стандартам, які сформовані в науковій літературі. Тези є різновидом подібного представлення.

Тези – це коротко та послідовно сформульовані основні положення наукової доповіді, повідомлення або наукової праці (наприклад, курсової роботи).

Тези доповідей публікуються, як правило, до початку наукової конференції і містять виклад основних здобутків наукової доповіді.

Публікація тез доповідей обмежена в обсязі і складає приблизно одну–дві сторінки друкованого тексту. В тезах, як правило, не прийнято представлять складові вступу, опис методологічної частини. В цій формі наукової публікації викладаються виключно конкретні результати експериментального дослідження. Тези повинні містити назву теми роботи, ПІП автора, назва закладу, ПІП наукового керівника. Тези не повинні містити малюнки, фотографії і т. п. Як правило, тези подаються до оргкомітету конференції в електронному вигляді. В більшості випадків рекомендується представляти тези в форматі MS WORD (doc). Пропонується використовувати гарнітуру TimesNewRoman, формат сторінки А4 (поля: верхнє та нижнє – 20 мм, ліворуч – 25 мм, праворуч – 10 мм, 14 кегль шрифту, міжрядковий інтервал 1,5).

У верхньому правому куті першої сторінки тез ставиться прізвище та ініціали автора, назва навчального закладу. Заголовок друкується посередині великими літерами. Нижче, симетрично до назви, – науковий ступінь, вчене звання та прізвище керівника. Між назвою закладу та заголовком тез – інтервал 2.

Загалом, оформлення тексту тез повинно відповідати вимогам оргкомітету, які визначаються до початку роботи конференції. Пропонуємо наступний приклад оформлення тез.

Іванова О. І.

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

БЕЗПОСЕРЕДНЕ ТА ОПОПОСЕРЕДКОВАНЕ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ І УСПІШНІСТЬ СТУДЕНТІВЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент Богданов В.О.

Виклад публікації тез здійснюється в наступній послідовності: актуальність дослідження; стан розробки проблеми; основна ідея дослідження з визначеної проблеми; положення, що вивчаються та методи їх дослідження; основні результати та їх значення для теорії та практики.

Саме на наукових конференціях студент-пошукач має можливість представити науковому товариству результати своєї дослідницької діяльності.

3.2. Наукова стаття

Наукова стаття є одним з різновидів наукової роботи, яка містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлює окремі питання за темою дослідження, презентує матеріал дослідження науковому товариству.

Умовно в статті потрібно виділити наступні структурні елементи:

1. Вступ – постановка наукової проблеми, її актуальність, зв'язок з важливими завданнями, які необхідно вирішити під час дослідження.
2. Останні (за часом) дослідження та публікації, на які спирається автор-дослідник, а також сучасні погляди на визначену проблему, виокремлення невирішених питань в межах проблеми, яка викладається в статті.
3. Формулювання мети статті, постановка завдань. Фактично, це головна ідея статті. Представляється проблема дослідження, доповнення та поглиблення вже відомих даних, нових фактів, висновків, закономірностей, які ще недостатньо вивчені. Мета статі пов’язана з постановкою наукової проблеми та огляду основних публікацій за темою.
4. Виклад змісту власного дослідження – це основна частина статті. В ній викладають основні положення результатів наукового дослідження, отримані наукові факти, виділені закономірності, аналіз фактичного матеріалу, особистісний внесок автора в реалізацію презентованих висновків.
5. Висновки, в яких формулюються основні ідеї автора, їх значення для теорії та практики, перспективи подальших розвідок за темою.

Наукова стаття оформлюється відповідно до вимог видавництва. Оптимальний обсяг наукової статті – шість–дванадцять сторінок (0,5–0,7 авторського аркуша –40000 знаків). Рукопис статті повинна містити повну назву роботу, прізвище та ініціали автора, анотації трьома мовами (українська, російська та англійська) на окремій сторінці, перелік використаних джерел. Стаття не поділяється на розділи та підрозділи.

Результати дослідження, отримані під час проведення науково-дослідницького експерименту, складають основу новаторських пошуків автора.

3.3. Виступ на науковій конференції

Доповідь на науковій конференції ґрунтується на матеріалах власного дослідження. Час доповіді, як правило, обмежений – 10–15 хвилин, проте, повідомлення може містити більше теоретичного матеріалу, прикладів, посилань на останні досягнення вчених стосовно проблеми дослідження. Доповідь будується за вже вказаним планом, а саме: актуальність дослідження; стан розробки проблеми; основна ідея дослідження з визначеної проблеми; положення, що вивчаються та методи їх дослідження; основні результати та їх значення для теорії та практики.

На сьогодні під час доповіді актуальними стають візуальні презентації результатів дослідження, підготовані за допомогою технічних засобів. Проте, не потрібно готувати презентацію, яка буде складатися виключно з тексту доповіді. Вони доречні лише у випадку, якщо використовуються таблиці або / та рисунки (схеми, діаграми, гістограми і т. д.).

Доповідь краще розповідати, а не зачитувати. Тому, для підготовки краще скласти план, що містив би основні положення та вніс впорядкованість у розповідь. Доповідь краще потренувати заздалегідь, спостерігаючи за часом, оскільки на конференції обов’язково дотримуватися регламенту виступу.

Наступна частина конференції – обговорення положень доповіді дослідників. Потрібно обов’язково вчитися як ставити питання перед доповідачем, так і відповідати. В науковому товаристві активне обговорення повідомлення вважається показником вдалої доповіді, що сприяє пожвавленню наукових пошуків дослідників з тієї проблеми, що викликала зацікавлення. Під час підготовки доповіді краще заздалегідь продумати питання, які можуть виникнути у слухачів. Тим самим можна визначити слабкі місця повідомлення або намітити напрями подальшої дослідницької діяльності. Загалом, значна кількість питань свідчить про зацікавленість аудиторії та допомагає автору більше розповісти про своє дослідження. Під час обговорення доповіді потрібно дотримуватися етики ділового спілкування.

Додаток А

Орієнтовна тематика курсових робіт з навчальної дисципліни «Загальна психологія».

1. Агресія та аутоагресія як захисні механізми психіки.
2. Активність і саморегуляція як стрижневі характеристики діяльності, поведінки особистості.
3. Афективна сфера особистості та її функціональне призначення.
4. Біологічне і соціальне в структурі особистості.
5. Взаємозв'язок психологічного здоров'я та мотивації досягнення успіху особистості.
6. Відчуття і сприймання в системі інтелектуальних властивостей особистості.
7. Вольові якості особистості: психологічний аспект.
8. Вплив кольору на емоційний стан людини.
9. Вплив мультиплікаційних фільмів на емоційну сферу особистості.
10. Вплив типу темпераменту на розвиток креативності особистості.
11. Врахування темпераментів у навчально-виховній роботі.
12. Детермінанти розвитку самоконтролю у студентів.
13. Закономірності процесу запам'ятовування.
14. Мотиви та мотивація особистості як психологічна проблема сьогодення.
15. Несвідоме (підсвідоме) як предмет психологічних досліджень.
16. Онтогенез сприйняття руху і часу.
17. Особистість та індивідуальність: напрями дослідження проблеми.
18. Особливості мотиваційно-ціннісної сфери волонтерів.
19. Особливості розвитку психіки як вищої форми організації мозку.
20. Пам'ять як традиційний предмет дослідження в Харківській психологічній школі.
21. Потребово-мотиваційна сфера як ядро особистості.

22. Проблема побудови і функцій образу Я як складової частини уявлень особистості про себе.
23. Проблема структури особистості у вітчизняній і зарубіжній психології.
24. Психоаналіз: співвідношення свідомості та несвідомого.
25. Психологічні особливості активності людини.
26. Психологічна структура особистості та закономірності її формування.
27. Психологічні особливості видів мислення (пам’яті, уяви, уваги) та їх прояви в процесі діяльності (в поведінці).
28. Психологічні особливості видів сприймання та їх прояви в процесі діяльності.
29. Розвиток особистості в процесі соціалізації.
30. Розвиток пізнавальних потреб особистості з творчими здібностями.
31. Роль темпераменту у формуванні особистісних рис.
32. Структура особистості у різних психологічних теоріях та концепціях.
33. Творчі здібності як передумова навчальної успішності учнів.
34. Темперамент у структурі особистості.
35. Тривожність та її вплив на психологічне здоров'я особистості.
36. Увага та її роль у навчальній та професійній діяльності.
37. Уява і творчість у розвитку і діяльності особистості.
38. Функції психічного та його роль у життєдіяльності людини.
39. Цілепокладання як психологічна проблема
40. Емоції і почуття людини: особливості формування.

Додаток Б

ПЕРЕЛІК ПРОВІДНИХ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ З ЇХ ЕЛЕКТРОННИМИ АДРЕСАМИ

Бібліотеки	
Бібліотечний світ України	www.ukrlibword.kiev.ua
Бібліотека Верховної Ради України	www.lib.rada.gov.ua/
Українська Академія державного управління при Президентові України	www.academv.kiev.ua
Державна науково-технічна бібліотека України	www.gntb.n-t.org/
Наукова бібліотека ім. Максимовича	www.library.univ.kiev.ua/
Філософія в Україні. Електронна бібліотека	www.philosophy.kiev.ua/lib/
Національна парламентська бібліотека	www.nplu. kiev.ua/
Національна бібліотека Національного університету "Києво-Могилянська академія"	www.library.ukma.kiev.ua/
Бібліотека Наукового Товариства ім. Шевченка	www.brama.com/ntsa/ ukr.htmi
Публічна бібліотека ім. Лесі Українким. Києва	www.lucl.lucl.kievua
Науково-довідкова бібліотека центральних державних архівів України	www.ndlib.archives.gov.ua
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова	www.npu.kiev.ua
Національний університет іменіТ. Г. Шевченка	www.univ.kiev.ua
Національна бібліотека України ім. В. Вернадського	www.nbuv.gov.ua
Державна освітянська бібліотека України	www.edu-ua.net/librarv

Додаток В

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ ТА ЗМІСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

Кафедра _____

Курсова робота з _____

на тему: _____

Студента _____курсу

_____

(факультет, група)

_____

(прізвище ім'я, по-батькові)

Науковий керівник

_____

(вказати вчений ступінь, звання, П.І.Б.)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка:ECTS _____

Суми – 20___

ЗМІСТ

ВСТУП……. 3
…..
РОЗДІЛ І. ПАМ’ЯТЬ ЯК ПСИХІЧНИЙ ПІЗНАВАЛЬНИЙ ПРОЦЕС 5
1.1. Поняття про пам’ять, види пам’яті …… 5
1.2. Процеси і закономірності пам’яті …….. 12
1.3. Особливості розвитку пам’яті в юнацькому віці …. 18
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ І …… 24
РОЗДІЛ ІІ. ПОКАЗНИКИ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО І ОПОСЕРЕДКОВАНОГО ЗАПАМЯТОВУВАННЯ ТА УСПІШНІСТЬ СТУДЕНТІВ..... 25
2.1. Дослідження безпосереднього та опосередкованого запам'ятовування абстрактних понять студентів другого курсу закладу вищої освіти…… 25
2.2. Визначення показників успішності у навчанні студентів експериментальної групи під час вивчення математичних дисциплін ……. …….. 26
2.3. Порівняльний аналіз результатів дослідження …… 27
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ ІІ..... 29
….. 29

ВИСНОВКИ.....3
……..0
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 3
…….1
ДОДАТКИ…… 3
…3

Додаток Г

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ВСТУПУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогодні в психологічній та педагогічній практиці вивчення процесів пам'яті людини на різних вікових етапах її розвитку є досить актуальними, оскільки особливості виділених процесів впливають на показники успішності у навчальній діяльності. Нами проведене дослідження зв’язку показників запам’ятовування у представників старшого юнацького віку – студентів другого курсу закладу вищої освіти та їх успішності в навчанні під час вивчення математичних дисциплін. Вважаємо, що отримані дані стануть доповненням сучасних досліджень у галузі вивчення особливостей такого психічного пізнавального процесу, як пам'ять.

Об'єкт дослідження – психічно-пізнавальна сфера особистості.

Предмет дослідження – процеси пам'яті.

Метою дослідження є виявлення рівня безпосереднього та опосередкованого запам'ятовування студентів другого курсу закладу вищої освіти; визначення показників їх успішності у навчанні під час вивчення математичних дисциплін; дослідження зв’язку показників запам'ятовування та успішності студентів.

Мета роботи передбачає виконання наступних **завдань:**

1. Аналіз наукової літератури за темою роботи.
2. Експериментальне дослідження зв'язку між рівнем показників безпосереднього та опосередкованого запам'ятовування та успішністю студентів другого курсу ВНЗ.
3. Якісний аналіз результатів експериментального дослідження.

Ми припускаємо, що показники безпосереднього та опосередкованого запам'ятовування студентів другого курсу закладу вищої освіти (представників старшого юнацького віку) безпосередньо впливають на показники успішності навчання у вивченні математичних дисциплін.

В дослідженні використовувались наступні **методи**: теоретичні (аналіз наукових джерел за темою дослідження); метод бесіди; інтерв'ю (доекспериментальне та постекспериментальне); експериментальне дослідження за методикою «Дослідження безпосереднього та опосередкованого запам'ятовування абстрактних понять»; кількісний та якісний аналіз отриманих даних.

Практична значимість. Результати дослідження можуть бути застосовані у розробленні конкретних психологічних рекомендацій та корекційних програм для студентів закладів вищої освіти. Також, отримані дані можуть бути враховані під час організації навчально-виховного процесу.

Організація дослідження. Робота проводилась протягом 2018-2019 років на базі Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Апробація результатів. Результати дослідження доповідались та обговорювались на Студентської науково-практичної конференції, що проходила 12–15 квітня 2019 р. на базі фізико-математичного факультету Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Публікації. Основні результати дослідження опубліковані в збірці наукових статей Студентської науково-практичної конференції (12–15 квітня 2019 р.) фізико-математичного факультету СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Структура та обсяг роботи. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, п'яти підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 38 сторінок друкованого тексту. Список використаних джерел включає 14 одиниць. Робота містить один рисунок, дві таблиці, три діаграми, одну гістограму, п'ять додатків.

Додаток Д

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ГРАФІЧНОГО ЗОБРАЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ДІАГРАМИ

Показники рівня опосередкованого запам'ятовування студентів 2-го курсу закладу вищої освіти

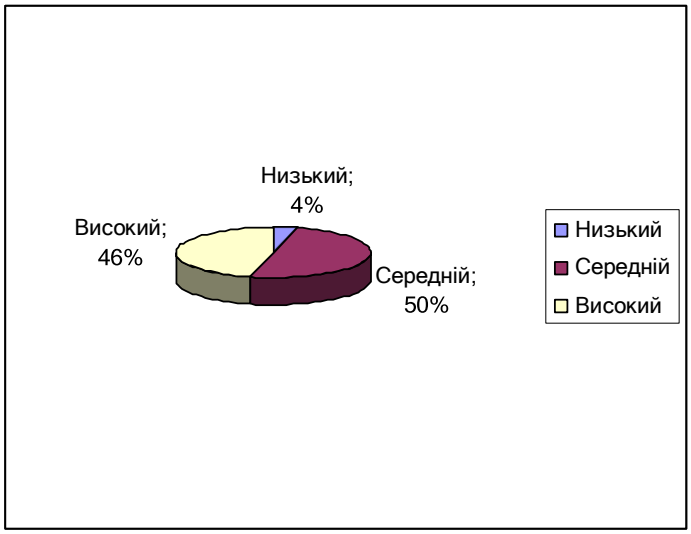

Рис. 2.1.2. **Показники рівня опосередкованого запам'ятовування учасників експериментальної групи**

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ГРАФІЧНОГО ЗОБРАЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ГІСТОГРАМИ

Показники безпосереднього запам'ятовування та успішності студентів 2-го курсу закладу вищої освіти

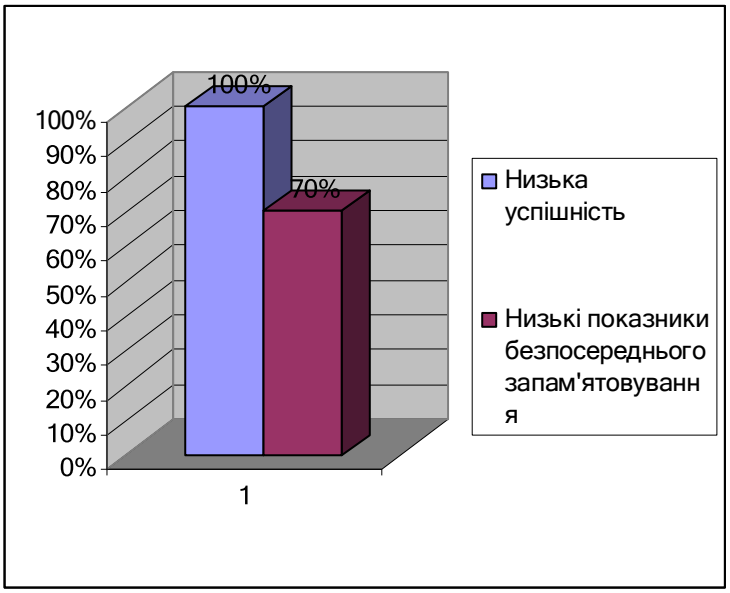

Рис.2.3.1. **Показники безпосереднього запам'ятовування та успішностіучасників експериментальної групи**

Додаток Ж

ПЕРЕЛІК ПРАКТИКУМІВ З ПСИХОЛОГІЇ ТА ЗБІРОК ПСИХОЛОГІЧНИХ МЕТОДИК

1. Авраменко А. И. Практикум по общей психологии: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / Авраменко А.И., АлексеевА.А., Богословський В. В. / [под ред. А.И. Щербакова]. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1990. – 288с.
2. Ахмиджанов Э.Р. Психологические тесты / Э. Р. Ахмиджанов. – М. : ЛИСТ, 1997. – 320 с.
3. Батаришєв А. В. Тестування: основний інструментарій практичного психолога / А. В. Батаришев. – К. : Справа, 1999. – 240 с.
4. Беспалько И. Г. Проективні методи / И. Г. Безпалько, И. Н. Гильяшева // Методи психологічної діагностики й корекції в клініці. – Л : КГУ, 1983. – с. 116–144.
5. БерхинН. Б. Практические занятия по психологии / Н. Б. Берхин, С. Ф. Спичак / [под ред. А. В. Петровского]. – М. : Просвещение, 1972. – 167 с.
6. Блейхер В. М. Психологическая диагностика интеллекта и личности / В. М. Блейхер, Л. Ф. Бурлачук. – К. : Вища школа, 1978. – 142 с.
7. Бодалёв А. А.Общая психодиагностика / А. А. Бодалёв, В. В. Столин. – Спб. : Речь, 2003. – 440 с.
8. Богословський В. В. Практикум по общей психологии / БогословськийВ. В., БочкаревТ. И., ВеликороднованА. И. / [под ред. А. И. Щербакова]. – М.: Просвещение, 1979. – 302 с.
9. Бурлачук Л. Ф.Словарь-справочник по психодиагностике / Л. Ф. Бурлачук, С. М. Морозов. – СПб.: Питер, 2001.
10. Бурлачук Л. Ф. Психодіагностика / Л. Ф. Бурлачук. – М. : Питер, 2004. – 351 с.
11. Воронин А. Н. Методы психологической диагностики / А. Н. Воронин. – М.: Издательство РАН, 1994. – 276 с.
12. Гамезо М. В. Атлас по психологии: информационно-методическое

пособие к курсу «Психология человека»/ М. В. Гамезо, И. А. Домашенко. – М. : Педагогическое общество России, 1999. – 276 с.

13. Гришин В. В. Методики психодиагностики в учебно-воспитательном процессе / В. В. Гришин, П. В. Лушин.– М. : Наука, 1990. – 286 с.

14. Дружинин В. Н Психодиагностика общих способностей / В. Н. Дружинин. – М. : Академия, 1996.

15. Дыбаренко П. Н. Психодиагностика / П. Н. Дыбаренко. – Ростов-на-Дону : ГЛАС, 1999.

16. Еникеев М. И. Общая и социальная психология / М. И. Еникеев. – М. : НОРМА–ИНФРА, 2000.

17. Киршева Н. В. Психология личности: тесты, опросники, методики / Н. В. Киршева, Н. В. Рябчикова. – М. : Геликон, 1995. – 236 с.

18. Ковалёв С. В. Подготовка старшеклассников к семейной жизни: тесты, опросники, ролевые игры : Кн. для учителя / С. В. Ковалёв. – М. : Просвещение, 1991. – 143 с.

19. Методики психодиагностики в спорте: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / [Марищук В. Л., Блудов Ю. М., Плахтиенко В. А., Серова Л. К.]. – 2-е изд. – М. : Просвещение, 1990. – 256 с.

20. Немов Р. С. Психология : учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведени / Р. С. Немов. – 4-е изд. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2004. – Кн. 3. Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. – 631 с.

21. Панок В. Г. Основні напрями професійного становлення особистості практичного психолога у вищій школі / В. Г. Панок // Практична психологія та соціальна робота. –2003. – №4. – С. 14–17.

22. Пашукова Т. І. Практикум із загальної психології / Пашукова Т. І., Допіра А. І., Дьяконов Г. В. / [за ред. Т. І. Пашукової]. – К. : Т-во "Знання", КОО, 2000. – 204 с.

23. Прошицкая Е. Н. Выбирайте профессию: Учеб. пособие для ст. кл. сред. шк. / Е. Н. Прошицкая. – М. : Просвещение, 1991. – 144 с.

24. Прыгин Г. С. Основы психодиагностики: Принципы и методы. История развития. Основы психомоторики. / Г. С. Прыгин. – М. : УМК Психология, 2003.
25. Психодіагностика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / [за заг. ред. М. С. Корольчук]. – Ельга : Ніка-Центр, 2004.–400 с.
26. Психологическая диагностика: Учебник для вузов / [под ред. М. К. Акимовой, К. М. Гуревича]. – СПб.: Питер, 2003.
27. Римская Р. Практическая психология в тестах, или Как научиться понимать себя и других / Р. Римская, С. Римский. – М.: АСТ – ПРЕСС, 1997. – 376 с.
28. Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога в образовании / Е. И. Рогов. – М. : Владос, 1996.
29. Рогов Е. И. Учитель как объект психологического исследования / Е. И. Рогов. – М. : ВЛАДОС, 1998. – 496 с.
30. Скребець В. О. Основи психодіагностики / В. О. Скребець. – К. : Слово, 2003.
31. Торохтій В. С. Методика діагностики психологічного здоров'я родини / В. С. Торохтій // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – №7. – С. 35–39.
32. Туріщева Л. В. Вивчення особистості школяра і педагога: діагностика, практичні рекомендації / Л. В. Туріщева, О. В. Гончаров. – Харків : Вид. група «Основа», 2008. – 144 с.
33. Фридман Л. М. Изучение личности учащегося и ученических коллективов: Кн. для учителя / Л. М.Фридман, Т. И. Пушкина, И. Я.Каплунович – М. : Просвещение, 1988. – 207 с.